

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885.   Andra Kammaren.   N:o 21.

Onsdagen den 11 Mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 4 innevarande Mars förda protokoll.

§ 2.

Till Kammaren hade inkommit följande sjukbetyg:

Att Herr Borgmästare Olof Ahlström fortfarande är af sten-sjukdom hindrad att sina riksdagsgöromål sköta, varder härmed på begäran intygadt.

Stockholm den 11 Mars 1885.

John Berg.
Med. Dr.

§ 3.

Efter föredragning af Herr *Sven Anderssons* i gårdagens sammanträde aflemnade motion, N:o 152, blef densamma öfverlemnad till behandling af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:
Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 2; och
Stats Utskottets Utlåtande N:o 13.

§ 5.

Till afgörande förelåg Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 3), i anledning af förslag om tilllägg till § 34 i Kongl. folkskolestadgan den 20 Januari 1882.

Andra Kammarens Prot. 1885. N:o 21.

Angående
tillägg till
§ 34 af gäl-
lande folk-
skolestadga.

Herr A. Göransson hade i motionen N:o 124 inom Andra Kam-
maren föreslagit, att till § 34 i gällande folkskolestadga måtte fogas
ett tillägg, hvarigenom på skolråds pröfning gjordes beroende, "huru-
vida lärarinnorna, som inträder i äktenskap, bör bibehållas vidare i sko-
lans tjänst", men hemställde Utskottet i förevarande utlåtande, att
motionen, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning häraf anförde

Herr Göransson: Då Utskottet synes hafva missuppfattat min
motion, anser jag mig böra yttra några ord i frågan.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att "om skolrådets pröfningsrätt,
såsom motionären föreslår, skall vara inskränkt till det tillfälle, då
lärarinna *inträder* i äktenskap, skolrådet i de allra flesta fall torde
sakna andra grunder för sitt beslut än de, som i allmänhet kunna
finnas för eller mot gift kvinnas användning i skolans tjänst". Det
har naturligtvis aldrig varit min mening, att skolrådets pröfningsrätt
skulle vara inskränkt endast till det tillfälle, då lärarinna inträder i
äktenskap, utan att skolrådet när som helst efter den tidpunkten
skulle kunna pröfva och besluta om lärarinnans skiljande från tjänsten,
då det ansåges nödigt för skolans bästa; och jag har heller aldrig
föreslagit, när pröfningen skulle ske, utan endast att det må bero på
skolrådets ompröfning, "huruvida lärarinna, som inträder i äktenskap,
bör bibehållas vidare i skolans tjänst".

Utskottet säger äfven: "Motionären har tvifvelsutänkt rätt deruti,
att den lärarinna som är maka och moder, måste såsom sin förnämsta
uppgift räkna värden om de sina, och att omständigheter kunna in-
träffa, i följd af hvilka hon sättes ur stånd att, för längre eller kort-
are tid, kunna såsom sig bör tillgodose skolans kraf. Men under
erinran att sådana omständigheter icke alltid äro förbundna med kvin-
nans inträde i äktenskap, anser sig Utskottet böra uttala sina be-
tänkligheter mot en lagstiftningsåtgärd, hvarigenom icke blott kvin-
nans, utan äfven skolans egna intressen antagligen skulle komma att
i icke ringa mån åsidosättas". Jag vill visst icke påstå, att sådana
omständigheter alltid äro förbundna med kvinnans inträde i äktenskap,
men jag har blott velat betona, att *i många fall* är förhållandet så-
dant; och om någon sådan omständighet icke skulle inträffa och
lärarinnans uppförande i öfrigt är godt, är jag öfvertygad derom, att
hon fortfarande varder bibehållen i skolans tjänst. Jag vet dock att det
kan inträffa och *har* inträffat, att lärarinna, som inträdd i äktenskap
samt blifvit moder till flere barn, under viss tid varit urståndsatt att
sköta sin tjänst, och då lämplig vikarie för kortare tid icke alltid
kan erhållas, åtminstone på landsbygden, så har lärarinnans man,
som t. ex. varit en handtverkare, fått sköta skolan oaktadt han icke
egt de derför nödiga kvalifikationer, eller också har skolundervisningen
måst afbrytas för längre eller kortare tid. Jag vet äfven att lärarinna,
till följd af sådana missförhållanden, själf önskat att afgå från tjänsten,
men för att icke gå miste om löneinkomsten har hon af mannen *för-
vägrats* göra det, enär denna inkomst satt honom i stånd att föra ett

lättjefullt lif, ja till och med en drinkares. Att sådant kan vara till skolans fromma, vågar jag betvifla, men jag tror dock icke att skolrådet kan skilja en sådan lärarinna från tjensten på grund af 32 § folkskolestadgan.

Utskottet säger vidare: "Med rätta tillräknar sig vår tid såsom en heder att hafva vidgat området för qvinnans verksamhet och dermed och hafva gjort hennes framtidsutsigter mindre mörka; alltjemt pågår och sträfvandet att få hennes rätt till ärligt förvärf erkänd och respekterad. Föga skulle härmed stå tillsammans att förvägra henne fullföljd af en verksamhet, för hvilken hon med oftast rätt känbar kostnad utbildat sig och för hvilken hennes inträde i äktenskap icke i och för sig kan anses göra henne oskicklig. Med fullt fog torde också kunna antagas, att hon i de flesta fall äfven efter sitt gifte skall vara att räkna till det samhällslager af mindre bemedlade, hvars ekonomiska ställning tager äfven hustruns verksamhet i anspråk för ökandet af de tillgångar, med hvilka familjens lefnadskostnader skola bestridas". Då jag väckte denna motion, var det mig visst icke obekant, att vår tids sträfvan är att höja qvinnan och bereda henne tillfälle till själförsörjning genom att lemna henne tillträde till allt flere tjenstebefattningar inom samhället, och jag vill heller icke påstå att hennes inträde i äktenskap i och för sig skall göra henne oskicklig, vare sig till lärarinna eller någon annan tjenstebefattning; men jag trodde ej att sträfvandena skulle gå så långt, att man skulle vilja bereda qvinnan tillfälle att, medelst bestridande af sin tjenst, äfven kunna försörja både man och barn. Jag hade trott att mannen skulle vara både lagligt och moraliskt skyldig att försörja sin hustru och icke tvärt om.

Då jag är öfvertygad derom att den af mig föreslagna bestämmelsen icke skulle komma att användas i andra fall, än då det vore af behovet påkalladt och för skolans bästa nödvändigt, och att således ingen lärarinna oskyldigt eller utan orsak skulle blifva trakasserad deraf; då jag derjemte anser, att skolans bästa bör sättas framför den enskilda lärarinnans eller till och med framför hennes mans och barns bästa, ber jag, Herr Talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Wieselgren: Om det är så att Utskottet missuppfattat motionärens förslag, så torde detta bero på motionären själf, då han ju tydligen förklarar i sin motion, att den präfningsrätt, han vill tillerkänna skolrådet, skall ega rum rörande lärarinna, som *inträder* i äktenskap. Utskottet har emellertid, såsom Kammaren torde finna, äfven tagit i betraktande den andra omständighet, som kan blifva en följd af motionärens förslag, och till följd deraf är både den ena och den andra eventualiteten bemött i utskottsbetänkandet.

Utskottet har i sitt betänkande erkänt, att det kan finnas ganska många tänkvärda skäl för det förslag, motionären framställt; men jag tror att så väl motionären som Kammaren skall gifva Utskottet rätt deri, att han insatt sitt förslag på, om jag så får säga, sned kant. Alla de olägenheter, som kunna inträffa genom den gifta qvinnans inträde i skolans tjenst, torde skolrådet vara i stånd att förekomma på

Angående
tillägg till
§ 34 af gäl-
lande folk-
skolestadga.
(Forts.)

grund af 32 § folkskolestadgan, men icke förekommas de på sätt motionären föreslagit.

Då motionären i sitt anförande icke framlagt några andra skäl än de, som redan äro i Utskottets betänkande bemötte, skall jag inskränka mig till hvad jag nu yttrat samt yrka bifall till Utskottets utlåtande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det Herr Talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll Kammarren Utskottets hemställan.

§ 6.

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fortsättnings-
skolor.*

Härefter företogs till behandling Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 4), öfver förslag om underdånig skrifvelse angående ändring i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877 om fortsättningsskolor.

Inom Andra Kammarren hade Herr *J. Bengtsson* i motionen N:o 56 föreslagit: "att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela sådan ändring i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877 angående fortsättningsskolor, att dels stadgandet om att hafva med goda vitsord genomgått föregående afdelningars i folkskolan kurser något mildras, och dels att det må stå skolråden fritt att i samråd med distriktets folkskoleinspektör indela tiden på sätt, som för hvarje fortsättningsskola kan anses lämpligast.

I anledning häraf hemställde Utskottet i *första punkten* af förevarande betänkande, att hvad motionären rörande mildring af vilkoren för inträde i fortsättningsskola i motionens förra del anført, måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr *J. Bengtsson*: Så tacksam jag än är för det tillstyrkande af bifall, Utskottet lemnat senare delen af min motion, skulle jag likväl hafva varit det i ännu högre grad, om Utskottet äfven tillstyrkt bifall till förra delen af densamma, emedan jag tror att äfven denna del förtjenat att blifva något mera behjertad än den nu i verkligheten blifvit. Utskottet säger i sin motivering: "någon grund för förslaget om mildrande af vilkoret för inträde i fortsättningsskolan anföres icke, lika litet som något nämnes i fråga om syftet för den önskade mildringen. Utskottet har vid sådant förhållande icke kunnat förstå annat, än att motionären med denna del af sitt förslag blott afsett att bereda inträde i fortsättningsskolan för lärjungar, hvilka icke hafva med goda vitsord genomgått de föregående afdelningarnas lärokurser." Deruti har Utskottet också tolkat min mening alldeles rätt. Jag har endast i min motion föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att stadgandet i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877 om att hafva med goda vitsord genomgått föregående afdelningars i folkskolan kurser skulle något förmildras, och den mildringen har jag

ansett skulle bestå i borttagandet af orden *med goda vitsord*. — Hela denna Kongl. kungörelse äfvensom de af Riksdagen beviljade anslagen till dylika fortsättningsskolor hafva tydligen tillkommit i syfte att bibringja den uppväxande ungdomen mera bildning, än de kunna erhålla i folkskolan. Men det är min fullkomliga öfvertygelse, att just detta stadgande, att tillträde till fortsättningsskolorna endast lemnas de lärjungar, som med goda vitsord genomgått föregående afdelningar i folkskolan, lägger hinder i vägen för en stor del barn att begagna sig af den undervisning, som erbjudes. Man kan nemligen tänka sig, att ett barn till följd af sjukdom, eller på grund af föräldrarnes fattigdom, emedan deras ekonomiska ställning icke tillåter dem att låta barnet begagna sig af en jemn skolgång, icke kan sägas hafva med goda vitsord genomgått folkskolan; och då skulle barnet icke kunna begagna sig af undervisningen i fortsättningsskolan, ehuru just sådana barn må hända bäst behöfva en dylik fortsatt undervisning. Utskottet säger vidare, att "en sådan mildring icke skulle kunna genomföras, utan att fortsättningsskolans egentliga, i sjelfva dess benämning angifna bestämmelse vedervågades och undervisningen derinom i följd af lärjungarnes ojemna kunskapsmått sönderbrötes." Utskottet har nog till en viss del rätt häri, nemligen så till vida som det är gifvet, att undervisningen bäst bedrifves i de skolor, der lärjungarne ega alldeles lika kunskapsmått, men jag är fullt och fast öfvertygad, att äfven de lärjungar, som icke erhållit de goda vitsord, som erfordras för inträde i fortsättningsskolan, kunna hafva billiga anspråk på att erhålla en fortsatt undervisning, och jag stödjdes i denna min åsigt ännu mera af stadgandet i 5 § Kongl. förordningen den 20 Januari 1882 angående folkundervisningen i riket, der det stadgas: "att för de lärjungar, som genomgått de för folkskolan fastställda lärokurser, bör tillfälle beredas att efter bestämd plan under lärarens ledning dels underhålla redan förvärfvade kunskaper, dels ock deruti ytterligare förkofra sig." Här har Kongl. Maj:t icke ansett nödigt inrycka orden "med godt vitsord", utan har i stället förordnat, att *samtliga* de lärjungar, som genomgått folkskolan, skola underhålla och förkofra de kunskaper, som de redan hafva. För min del förstår jag ej, huru detta skulle tillgå, såvida icke samtliga lärjungar få deltaga i undervisningen i fortsättningsskolorna; mig veterligen finnas inga läroanstalter inom de särskilda socknarne, der barnen skulle kunna vidmakthålla och utvidga sina redan förvärfvade kunskaper. Efter min öfvertygelse bör man lika väl, som man ifrar för att barn, som med godt vitsord genomgått folkskolans läroämnen, skola fortsätta desamma, jemväl tillse att samma förhållande skall ega rum beträffande barn, som saknat tillfälle att tillgodogöra sig en sådan god undervisning.

På dessa, af mig nu anförda skäl, vågar jag hos Herr Talmannen anhålla om bifall till motionen i dess helhet och således äfven till nu ifrågavarande del af densamma.

Herr P. A. Siljeström: Motionären har vidrört en af de efter min öfvertygelse allra viktigaste punkterna beträffande folkundervisningen. Jag anhåller att till hvad han anført få tillägga några ord,

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fortsättningsskolor.*
(Forts.)

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

äfvén med fara att trötta herrarnes uppmärksamhet, som nu naturligtvis i ganska hög grad är fäst på den viktiga politiska fråga, som omedelbart efter den nu föreliggande kommer under Kammarens pröfning. Det är ett ganska anmärkningsvärdt resultat af vår folkskoleundervisning, som uppenbarat sig vid de af beväringsynglingarna aflagda läs- och skrifprofven. Dessa prof hafva ådagalagt, att endast omkring femtio procent af beväringsynglingarna besitta "god färdighet" i innanläsning. Deras kunskapsmått i öfrigt får väl antagas vara något så när i förhållande dertill. Man kan då icke annat än göra sig den frågan, huru det är möjligt, att en så storartad och dyrbar apparat som vår folkskoleinrättning kan lemna ett så klennt resultat, som dessa prof visat, eller att endast halva antalet uppväxta ynglingar förmår läsa sitt modersmål väl innantill. Om man tänker närmare på saken, så försvinner likväl all anledning till undran. Man kan visserligen säga, att orsaken måste vara en bristfällig undervisning i folkskolan, som icke ännu förmår uppfylla alla önskvärda fordringar, eller ock att tillsynen öfver skolorna möjligen icke alltid är hvad den borde vara o. s. v.; men äfvén medgifvet, att någon grund finnes för ett sådant antagande, torde väl ändock förnämsta anledningen vara den, att lärjungarne af hvarjehanda orsaker allt för tidigt nödgas lemna skolan, äfvensom att jemväl de ynglingar, som utgått ur skolan med fullgoda vitsord, likväl sedermera hafva god tid på sig för att hinna glömma hvad som der inhemtats; och det är ju ganska naturligt, att det lilla kunskapsmått, som der inhemtats, förr eller senare skall förminsкас eller fördunsta, om icke något göres för att bibehålla eller föröka detsamma. Häraf framstår således som en synnerligen viktig angelägenhet att sörja för en fortsatt undervisning efter utträdet ur folkskolan; och följaktligen blir det i högsta grad angeläget att väl tänka på, huru fortsättningsskolorna bäst böra ordnas för att kunna fylla det med dem afsedda ändamål. Uttrycket "fortsatt undervisning" kan nu afse två särskilda fall, det ena då lärjungen förskaffat sig maximum af det kunskapsmått, som står att vinna i folkskolan, det andra, då han af en eller annan orsak utgått ur folkskolan med underhaltiga kunskaper — detta senare kan naturligtvis icke alltid undvikas, men äfvén för dem, som befinna sig i sistnämnda kategori, bör tillfälle beredas att på annat sätt ej blott förvärfva de kunskaper, som de bort erhålla i skolan, utan till och med, om de så önska, att öka sitt kunskapsmått utöfver skolans maximum i ena eller andra ämnet. Det är denna senare sida af frågan, hvarvid motionären hufvudsakligen synes hafva fäst sig, under det Utskottet mera afsett den förra. Då blir frågan: hvad säger nu Kongl. kungörelsen om fortsättningsskolor den 11 September 1877 i detta afseende? Det kan icke gerna vara något tvifvel der vid lag, då kungörelsen dels uttryckligen nämner fortsättningsskolan såsom en "högsta klass" af folkskola, dels lika uttryckligt stadgar, att vilkoret för inträde i fortsättningsskolan är att "med goda vitsord hafva genomgått föregående afdelningars i folkskolan kurser." Men det förekommer dock längre fram en föreskrift, som gör, att man med någon sannolikhet kan antaga författarens afsigt hafva varit att äfvén lärjungar, som med underhaltiga kunskaper

utgått ur folkskolan, skulle kunna vinna inträde i fortsättningsskolan. Bland de läroämnen nemligen, som uppräknas såsom föremål för undervisning i fortsättningsskolorna, förekommer äfven kristendomskunskapen. Nu säger folkskolestadgan, att ingen må tillåtas utgå ur skolan med mindre han eger de insigter i kristendomskunskapen, såsom katekes och biblisk historia m. m., som erfordras för nattvardsläsningen, och ganska säkert finnes icke någon folkskola, som icke på sitt program uppställt dessa sistnämnda fordringar såsom vilkor för att med "goda vitsord" kunna utgå ur folkskolans högsta afdelning. Då frågas: hvilken är den fortsatta undervisning i kristendom, som här afses? I elementarläroverken följa på katekesen och bibliska historien dogmatik och kyrkohistoria; men det kan icke gerna vara meningen, att sådant skulle införas i folkundervisningen, eller att folkskolan skulle på så sätt liksom göras till ett slags förberedande prestbildningsanstalt. Kungörelsens mening kan således tydligen icke vara, att kristendomsundervisningen i fortsättningsskolan skulle gå i den mera lärda, teologiska riktning, som undervisningen i detta ämne får i elementarläroverken efter katekesens och bibliska historiens afslutande. Icke heller kan det vara meningen, att fortsättningsskolan endast skulle afse blott en repetitionskurs, ty detta vore ju en helt annan sak; och ehuru ett par klasser i elementarläroverken kunna anses hafva en sådan karakter, är det dock ett annat förhållande med våra folkskolor i detta fall, emedan lärjungarne vanligen utgå derifrån vid en tidigare ålder för att ingå i nattvardsskolan och således icke gerna kunna anses hafva glömt hvad de lärt sig, åtminstone om de med godt vitsord utgått från högsta klassen. Följaktligen kan jag icke tänka mig annat, än att författaren af denna kungörelse haft den föreställning att, trots alla folkskolestadgans föreskrifter, det dock kunde komma att inträffa, att åtskilliga lärjungar utgå ur folkskolan med otillräckliga insigter i kristendomskunskapen, och att fortsättningsskolan därför borde äfven för dessa bereda tillfälle att komplettera de kunskaper, som de förut hafva inhemtat, för att med framgång inträda i nattvardsskolan.

Om nu detta är förhållandet med afseende å kristendomskunskapen, finnes intet skäl, hvarföre icke detsamma skulle gälla äfven öfriga ämnen, så att den, som utgått ur folkskolan med något svagare insigter i ett eller annat af dessa ämnen, än om han utgått ur högsta klassen med goda vitsord, måtte erhålla tillfälle att förkofra sig i samma ämnen. Deraf uppstår naturligtvis en olägenhet, som ur pedagogisk synpunkt nog kan hafva sina betänkligheter, nemligen att en mängd lärjungar komme att sammanföras, som befunne sig på olika ståndpunkt med afseende å kunskapsbildning, och det är för att undvika detta, som man varit sträng i afseende på inträdesfordringarna. Jag medgifver gerna att denna omständighet förtjenar mycket afseende, men å andra sidan tror jag dock att sjelfva principen låter något litet pruta med sig. Jag anser nemligen det icke vara alldeles omöjligt, att en viss latitud der vid lag låter förena sig med pedagogikens fordringar. Jag vet detta af egen erfarenhet från skolor, der man hyllat en sådan uppfattning, och det är för öfrigt ganska vanligt i

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

*Rörande
ändring i
Kongl. kun-
gårelsen den
11 September
1877 om fort-
sättnings-
skolor.
(Forts.)*

våra söndags- och aftonskolor, att lärjungarne i afseende å kunskaper stå på temligen olika ståndpunkt. Undervisningsmetoden blir naturligtvis i viss mån olik den vanliga klassundervisningen, man måste lemna mera rum för den individuella verksamheten, åt självverksamheten, och undervisningen kommer till en icke obetydlig del att bestå uti anvisningar och råd till hembete. Såvida icke lärjungarnes antal är allt för stort, är det icke omöjligt, att undervisningen äfven med en sådan lärometod kan ske med önskvärd framgång. Det här antydda förhållandet måste dessutom, efter min tanke, alltid komma att ega rum i fortsättningsskolan, äfven om lärjungarne endast utgöras af sådana, som med fullgiltigt vitsord utgått ur folkskolan. Fortsättningsskolan har nemligen inga bestämda klasser, ingen bestämd kunskapsafslutning -- den kan i följd af sin natur icke hafva det -- utan meningen är väl, att lärjungarne skola få besöka densamma, så länge de vilja, och följaktligen måste der finnas lärjungar, hvilka, efter att hafva besökt skolan längre tid, förvärfvat sig större kunskaper än nyss intagna eller sådana, som en kortare tid besökt densamma.

Huru man således än tänker sig saken, kan det icke undvikas, att i fortsättningsskolan komma att finnas lärjungar med betydligt olika kunskapsmått; och naturligtvis måste undervisningen rätta sig derefter. Detta senare kan emellertid icke gerna genom lag bestämmas. Blir lärjungeantalet allt för stort, måste lärarekrafternas antal äfven ökas, och med afseende härpå vill jag tillåta mig att, ehuru det egentligen icke hör till ämnet, likväl och endast i en mellanmening uttala, att det för den stora sak, som med fortsättningsskolan afses, vore högeligen önskvärdt, om vederbörande skolråd i församlingarna ville försöka att vinna frivillige medhjelpare vid undervisningen. Så har redan skett i en eller annan församling, der yngre prestmän sjelfvilligt medverkat vid denna undervisning. Jag inser icke heller, hvarföre icke äfven andra församlingsmedlemmar, både män och qvinnor, skulle kunna göra detsamma, under de få veckor fortsättningsskolan hålles öppen; och detta ej mindre för egen tillfredsställelse än för det allmänna bästa. Sådant skulle dessutom hafva den nyttan med sig, att fortsättningsskolorna, när de hinna mera utveckla sig, icke komma att allt för mycket tynga på församlingarnes budget. Framför allt i större byar och köpingar, der fortsättningsskolorna kunna och troligen komma att anordnas såsom söndags- eller aftonskolor, bör saken lätt nog kunna gå för sig.

Emellertid, för att återkomma till Utskottets utlåtande, och oakadt de skäl jag anført för en motsatt uppfattning och de skäl motionären i sådant hänseende anført, tror jag för min del, att man måste hålla på den slutsats, hvartill Utskottet kommit. Inrättningen är ännu ny, har icke ens kommit till stånd på rätt många ställen, och det torde vid sådant förhållande icke vara skäl att rubba de bestämmelser, som nu ligga till grund för densamma. En särskild fara är ock förbunden med att rubba dessa bestämmelser. Det är klart, att fortsättningsskolan, huru den än uppfattas, måste vara icke blott en supplementskola, utan hafva till syfte ett höjande af folkbildningen; och har man icke i regel temligen stränga fordringar för inträde i

skolan, kan det hända, att åtskilliga föräldrar skulle komma att missbruka en sådan frihet till att uttaga sina barn ur den vanliga folkskolan i tanke att barnen framdeles på kortare tid skulle kunna inhemta det nödortfoga i fortsättningsskolan. Men ett sådant uttagande af barnen ur folkskolan, der de borde kvarstanna ännu flera år, och deras insättande i fortsättningsskolan, skulle naturligtvis inom kort göra denna så öfverbefolkad, att all ordentlig undervisning omöjliggjordes. Derfor är det otvifvelaktigt klokt att bibehålla den ifrågasvarande restriktionen i 1877 års kungörelse, på samma gång det är önskligt, att vederbörande lärare och skolråd tillse, att föreskriften i afseende på inträdesfordringarne tolkas med en viss frihet, så att, der omständigheterna i enskilda fall sådant tillåta, hinder icke må möta för den kunskapsökande ungdomen att begagna sig af fortsättningsskolans undervisning.

Och med sådana förutsättningar är det jag ber att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekeborgh: Ehuru jag vill erkänna, att det vore synnerligen önskligt om alla barn, som utgått ur folkskolan, finge fortsätta undervisningen i fortsättningsskolan, tror jag dock, att man måste vara synnerligt varsam, innan man vidtager en sådan åtgärd, och att man måste hålla på de vilkor, hvilka nu äro uppställda för inträde i fortsättningsskolan. Jag fruktar att, i fall man skulle i denna skola intaga barn, på hvilken ståndpunkt af kunskap de än befunne sig, skulle derigenom hela fortsättningsskolans egentliga ändamål förfelas, ja — dess tillvaro sättas på spel. Jag anser fortsättningsskolan vara ingenting annat än en klass af folkskolan. Då barn flyttas upp från en klass i skolan till en annan, fordrar man att barnet skall med goda vitsord hafva genomgått den föregående afdelningens kurser. Detsamma tror jag också vara alldeles nödvändigt hvad angår fortsättningsskolan. Ty för såvidt icke det ändamål, för hvilket fortsättningsskolan tillkommit, skall alldeles förfelas, är det icke nog, att läraren meddelar undervisning, utan det fordras ock, att denna undervisning åstadkommer ett godt resultat; men sådant är endast möjligt, der alla lärjungarne äro på ungefär samma ståndpunkt med hänsyn till deras kunskaper. Skulle man frågå den grundsatsen, att barnen icke må få inkomma i fortsättningsskolan utan att med goda vitsord hafva genomgått de föregående afdelningarna af folkskolan, så tror jag att fortsättningsskolan skulle komma att sakna *all* betydelse. Läraren skulle då få barn på så många olika stadier af kunskap och mellan dessa få dela sin undervisning, att det derigenom skulle inträffa, såsom Utskottet riktigt anmärker, att undervisningen skulle *sönderbrytas*, och blir undervisningen "sönderbruten", kan den naturligtvis icke heller lemna de resultat, som den borde lemna och kunde lemna, om undervisningen allenast afsåge sådana barn, hvilka med goda vitsord hafva inkommit i fortsättningsskolan. Det är därför att jag anser att fortsättningsskolans egentliga syftemål skulle helt och hållet lemnas å sido, om motionärens förslag ginge igenom, som jag ber få yrka bifall till Utskottets hemställan.

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

*Rörande
ändring i
Kongl. kun-
görelsen den
11 September
1877 om fort-
sättnings-
skolor.
(Forts.)*

Herr von Friesen: Jag ber att till en början få förutskicka en liten anmärkning rörande skollagstiftningen i allmänhet. Det är icke med skolförfattningar som med grundlagarne, att de skola tolkas efter ordalydelsen; ty vid tolkningen af ett skolreglemente måste ovilkorligen stort utrymme lemnas åt omdömet hos dem, hvilka ega att tillämpa detsamma.

Med detta antagande synes det mig vara klart, att man framför allt bör göra sig reda för hvad med här ifrågavarande slag af skolor åsyftas. Att sedermera undantag kunna medgifvas från de ur denna synpunkt utfärdade bestämmelserna, särskildt vid pröfningen af dem, som skola intagas i skolorna, finner jag helt naturligt. Men att i reglementet dörren icke bör slås upp på vid gafvel för dessa undantag, är också min öfvertygelse. Jag instämmer således till alla delar med en föregående talare på stockholmsbänken, hvilken framhöll, att man icke får hålla allt för strängt på inträdesfordringarne i dessa skolor, utan att särskilda omständigheter böra få föranleda någon sänkning af de samma i enstaka fall. Men att taga in ett sådant stadgande i reglementet för skolorna, anser jag vara oförenligt med deras ändamål.

Det är tydligt, såsom också redan påpekats, att här är fråga om två slag af skolor, nemligen dels ersättningsskolor, dels fortsättningsskolor. Hvad det förra slaget af skolor beträffar, så finnas visserligen förhållanden, under hvilka sådana skolor kunna vara fullt berättigade, men jag undrar, om det i allmänhet taget kan vara lämpligt att inrätta sådana på landsbygden i Sverige. I större städer förefinnes behof af dem, men svårligen bör det blifva regel, att de skola finnas på landet. Verkliga fortsättningsskolor åter hafva öfver allt den största betydelse, och detta både för lärjungar och lärare. För lärjungarne, ty de få der utvidga sina insigter, hvarjemte de repetitionsvis erhålla en öfversigt öfver de kunskaper de i yngre år förvärfvat, så att kunskapen blir mera lefvande och mera tillämplig på praktiska förhållanden. Men äfven för lärarne, ty de få i dessa skolor en själfkontroll öfver sin undervisning i den egentliga folkskolan, de få ansigte mot ansigte se de resultat denna medför samt kunna således af egen drift rätta sig och lämpa sig så, som de finna vara af behovet påkalladt. Dessa fortsättningsskolor anser jag således hafva stor betydelse, och det torde derföre vara skäl att tillse, att de icke från sitt egentliga ändamål förryckas till att blifva ersättningsskolor.

Att denna uppfattning delas af regeringen, framgår af den "öfversigt af folkskoleväsendets utveckling under åren 1877—1881", som blifvit Riksdagen meddelad, och der det säges om de gamla fortsättningsskolorna, "att de syntes mångenstädes hafva snarare afsett att bereda tillfälle åt sådana barn, som af en eller annan orsak icke dragit tillbörligt gagn af den vanliga folkskoleundervisningen, att under en kortare tids skolgång nödortfigt inhemta hvad som blifvit försummadt, än att verka för barnens förkofran och tillväxt i kunskap och färdighet". Vidare heter det: "att en bättre organisation af fortsättningsskolan måtte blifva genomförd, var således af behovet höge-

ligen påkalladt.“ Och för uppnåendet af detta mål tillkom Kongl. kungörelsen den 11 September 1877.

Vill man nu tillse, hvilket slag af skolor denna förordning och motsvarande paragrafen i folkskolestadgan mena, så skall man — deruti är jag af olika åsigt mot den föregående talaren — finna, att här ovilkorligen menas verkliga och specielt så kallade fortsättnings-skolor. Motionären har visserligen nyss anført, att 5 § i folkskolestadgan innehåller ingenting om goda vitsord för genomgåendet af den egentliga folkskolans lärokurser såsom vilkor för intagandet i fortsättningskolan. Men jag vill fästa hans uppmärksamhet på 45 § i senare stadga, der det heter “att från folkskolan må endast de lärjungar kunna uppflyttas till fortsättningsskolan, hvilka med goda vitsord genomgått hela den för folkskolan bestämda lärokursen“. Det synes mig således vara påtagligt, att Kongl. kungörelsen den 11 September 1877 åsyftar icke ersättningsskolor, utan fortsättningsskolor, och att det anslag, Riksdagen beviljat, är ett anslag icke till ersättnings-, utan till fortsättningsskolor. Skulle man vilja rubba grunden för de i nämnda kungörelse afsedda skolor i sådan grad, att de förvandlades till ersättningsskolor, anser jag, att man väckt en fråga, som icke tillhör tillfälligt Utskott, utan Stats-Utskottet, emedan man derigenom skulle åsyfta en väsentlig ändring i de vilkor, som Riksdagen fastställt för beviljande af sitt anslag till den fortsatta undervisningen.

En föregående talare på stockholmsbänken anförde såsom motiv för sin åsigt att med här ifrågavarande skolor skulle såses ersättningsskolor den omständigheten, att kristendom i dessa skolor upptages såsom läroämne. Jag vill erkänna skarpsinnigheten i bevisföringen, men jag tror icke, att en sådan tanke legat till grund för upptagandet af kristendom i dessa skolors undervisningsplan.

Allt synes mig tvärt om tala för, att, då Kongl. Maj:t kom in med sitt förslag rörande den fortsatta undervisningen till 1877 års Riksdag, han blott afsåg de skolor, som kunna anses såsom fortsättningsskolor i särskild bemärkelse, och jag tror mig således med full säkerhet kunna påstå att här också är fråga om dylika skolor.

Jag anser mig härmed hafva bemött de anmärkningar, som rigtats mot Utskottets förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt Herr Tal-
mannen till proposition upptagit de särskilda yrkandena, biföll Kam-
maren Utskottets hemställan.

I *andra punkten* hemstälde Utskottet, att Riksdagen i skrifvelse hos Kongl. Maj:t måtte anhölla om sådan ändring af Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, att det må stå skolråd i landtkommun fritt att i samråd med distriktets folkskoleinspektör indela den för fortsättningsskola stadgade undervisningstiden på sätt för hvarje fall kan anses lämpligast och mest ändamålsenligt.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Abr. Rundbäck: Jag har icke begärt ordet för att i hufvudsak göra någon invändning mot hvad Utskottet i denna punkt

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fort-
sättningsskolor.
(Forts.)*

Rörande
ändring i
Kongl. kun-
görelsen den
11 September
1877 om fort-
sättning-
skolor.
(Forts.)

föreslagit, utan endast för att uttala den åsigten, att om Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet, denna skrifvelse då bör i någon mån formuleras olika mot hvad Utskottet föreslagit. Den förändring jag i sådant hänseende vill förordna består kortligen deri, att i klämman orden "i samråd med distriktets folkskoleinspektör" utbytas mot "med vederbörande domkapitels bifall". Anledningen hvarför jag yrkar detta är den, att domkapitlen hafva att handlägga alla mål, som röra folkskoleundervisningen, och särskildt att pröfva och fastställa alla skolreglementen och att i dessa vidtaga de förändringar, som kunna vara lämpliga. I detta hänseende föreskrifver 10:de paragrafen af den förnyade folkskolestadgan: "Skolrådet uppgöra för de under dess styrelse stående skolor" — således äfven fortsättningsskolor — "förslag till reglemente, hvilket skall innehålla dels bestämmelser om skolväsendets allmänna anordning inom distriktet, lärotider samt rote- och klassindelning, dels nödiga föreskrifter om undervisning, ordning och tukt samt hvad mera till skolornas behöriga vård och förvaltning hör, dels ock för hvarje särskild skola det hufvudsakliga af skolans läroplan. Skolrådets förslag till reglemente skall, för att blifva gällande, af vederbörande domkapitel, efter folkskoleinspektörs hörande, pröfvas och godkännas. På samma sätt behandlas förslag om ändring i det fastställda reglementet". Nu vill jag vidare lemna den upplysningen, att sedan denna nya nådiga stadga utkom, hafva i många, ja kanske i alla stift åtgärder antingen redan vidtagits eller förberedts för att få nya reglementen, och i dessa reglementen äro bestämmelser af ifrågavarande art intagna, hvilka således redan ega gällande kraft. Om man bredvid 10:de paragrafen af nyssnämnda stadga skulle foga en sådan bestämmelse, som den af Utskottet här föreslagna, eller att icke domkapitlet ensamt får göra förändringar i reglementet, utan att detta skall bero på skolrådet och folkskoleinspektören gemensamt, så skulle det kunna inträffa, att man om samma sak får två väsentligen olika lagliga bestämmelser, hvilket naturligtvis icke kan leda till annat än trassel och oreda. För min del skulle jag såsom folkskoleinspektör icke vilja gå in på någon förändring i sådant syfte, som här föreslagits, med mindre än att den förra bestämmelsen i reglementet, hvilken nu är lagligt gällande, upphäfves. Men om man för att få en förändring genomförd skall gå till domkapitlet, så vet jag icke, hvarför icke domkapitlet genast kan vidtaga denna förändring, om domkapitlet godkänner densamma. Ty är det nu så, att församlingen och folkskoleinspektören äro ense om nyttan och behofvet af förändringen, så kan jag hålla nio mot ett, att domkapitlet godkänner densamma, och det just på de skäl, som af vederbörande anförts. Den nya anordningen kommer således att pröfvas och granskas af domkapitlet, och då kan domkapitlet gerna kosta på en rad till i protokollet och säga, att det fastställt densamma, ty det är för alla parter — domkapitel, församling och folkskoleinspektör — bäst och beqvämast att låta detta ärende behandlas på samma sätt som alla andra ärenden, som angå folkskoleundervisningen.

Vidare ber jag att beträffande de ord jag velat utbyta få erinra

om en annan sak. Jag har icke rätt klart för mig hvad som menas med de der orden "i samråd med". Är det meningen att folkskoleinspektören endast skall hafva en rådgivande stämma, och att skolrådet utan afseende på folkskoleinspektörens till- eller afstyrkande kan sjelf ordna undervisningen i fortsättningsskolan som det behagar, så blir följden den, att en skola, som understöddes af staten, kommer att anordnas utan att något statens organ haft med anordningen att skaffa, och så kan det ju inträffa, att det blir försämring i stället för förbättring. Om det så blir och det sker mot inspektörens uttalande, så torde det väl hända att, när en sådan skola skall söka statsbidrag, inspektören i sitt utlåtande underrättar, att vederbörande icke velat ställa sig hans föreskrifter till efterrättelse, och då kommer församlingen kanske att mista statsbidraget. Församlingen får då bära hela kostnaden eller också måste skolan upphöra. Detta är en olägenhet af den föreslagna bestämmelsen. Är det åter meningen att det nödvändigt skall fordras folkskoleinspektörens godkännande, innan anordningen får vidtagas, så förvandlas denne till en myndighet, som skall föra diarium och protokoll, gifva protokollsutdrag och besvärshänvisning, i fall rätt till klagan öfver hans beslut finnes o. s. v.

Jag tror mig hafva anfört tillräckligt för att visa behörigheten af den önskan jag framställt, eller att Utskottets förslag i denna punkt måtte bifallas med den förändring, att orden "i samråd med distriktets folkskoleinspektör" utbytas mot "med vederbörande domkapitels bifall."

Jag anhåller, Herr Talman, om proposition på detta förslag.

Herr von Friesen: Jag vill för min del erkänna, att jag icke fäster så synnerlig vikt vid, om det i skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle stå "efter samråd med folkskoleinspektören" eller "med vederbörande domkapitels bifall." Jag vill emellertid erinra, att Andra Kammaren redan beslutit en skrifvelse af bland annat det innehåll här föreslagits, ehuru frågan den gången förföll, enär den icke på grund af att riksdagen var så långt framskriden kunde förekomma i Första Kammaren. Detta torde vara ett skäl, hvarför man bör bibehålla Utskottets formulering och icke antaga den af den siste talaren föreslagna.

Dessutom vill jag här framhålla, att det i § 15 af folkskolestadgan heter sålunda: "Skolrådet eger att efter samråd med kyrkostämma stadga de tider af året, de dagar i veckan och de timmar å dagen, då undervisning skall i skolorna meddelas." Således förefaller redan det mig ganska tvifvelaktigt, huru vida domkapitlet i allmänhet eger rätt att göra ändring i skolrådets och kyrkostämmans gemensamma anordning af lärotiden. Visserligen är det föreskrifvet, att reglementet, som af domkapitlet måste godkännas, skall innehålla bestämmelser om lärotiden, men hvilka bestämmelser sägas icke. Vore det meningen, att skolrådets och kyrkostämmans beslut om lärotiderna skulle underkastas domkapitlets pröfning, då skulle i § 15 icke stå "stadga" utan "afgifva förslag till".

*Rörande
ändring i
Kongl. kun-
görelsen den
11 September
1877 om fort-
sättnings-
skolor.
(Forts.)*

*Rörande
ändring i
Kongl. kungörelsen den
11 September
1877 om fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Vidare vill jag anmärka, att icke någon annan ändring i nu gällande förordning rörande den fortsatta undervisningen föreslagits af Utskottet, än att orden "i samråd med distriktets folkskoleinspektör" blifvit inskjutna. Vår folkskolestadga hänvisar i § 5, hvarst först talas om den fortsatta undervisningen, till Kongl. kungörelsen den 11 September 1877. Vidare innehåller § 16 i samma stadga, att: "i fortsättningsskola, som till lärares aftöning åtnjuter understöd af allmänna medel, skall årligen lärotiden uppgå till minst etthundraåttio timmar enligt den anordning och fördelning, hvarom i särskild författning närmare stadgas." Således hänvisas äfven der rörande fördelningen och anordningen af lärotiden till en särskild författning eller Kongl. kungörelsen af den 11 September 1877. Ser man nu till hvad denna innehåller, så finner man der ingen föreskrift om, att domkapitlet skall godkänna den af skolrådet uppgjorda planen för den fortsatta undervisningens anordnande. Der heter nemligen, att "ansökningar om statsbidrag böra med bifogande af uppgift, huru den fortsatta undervisningen är afsedd att ordnas, af skolrådet före den 1 Februari det år, för hvilket bidrag sökes, inlemnas till domkapitlet." Således har skolrådet att på eget bevåg bestämma, huru den fortsatta undervisningen skall ordnas, och sedan till domkapitlet med uppgift härom insända sin underdåniga ansökan om statsbidrag. Derefter, heter det, skall domkapitlet, sedan vederbörande folkskoleinspektör afgifvit yttrande, särskildt med afseende på fullgörandet af de för statsbidragets erhållande stadgade vilkor, till Kongl. Maj:t insända handlingarna jemte eget utlåtande i ärendet. Domkapitlet har således endast att vid insändandet af skolrådets ansökning om statsunderstöd yttra sig öfver den plan för den fortsatta undervisningen, som skolrådet upprättat.

I denna domkapitlets befogethet föreslås i den af Utskottet formulerade skrifvelsen till Kongl. Maj:t ingen ändring. Den enda modifikation i det hittills föreskrifna förfarings sättet, som Utskottet föreslår, är, att anordningen af fortsättningsskolans lärotid skall uppgöras efter samråd med folkskoleinspektören inom distriktet. Detta kan visserligen synas onödigt, när folkskoleinspektören i alla händelser sedermera skall yttra sig om skolrådets plan för anordningen i dess helhet af fortsättningsskolan. Men det har anmärkts, att skolrådet kan förlägga den fortsatta undervisningen till sådana tider, att läraren blir öfveransträngd. För att tanken på en i detta och möjligen äfven andra afseenden olämplig anordning från början må qväfvas, har Utskottet ansett lämpligt, att skolrådet rådför sig med folkskoleinspektören, innan det uppgör sin plan för fortsättningsskolan — härigenom kommer ock proceduren att väsentligen förkortas. Vill skolrådet icke gå in på inspektörens åsichter, får det underkasta sig, att dennes afvikande mening och ett derpå möjligen grundadt yttrande af domkapitlet tagas med i räkningen, då Kongl. Maj:t skall pröfva, huru vida det sökta statsanslaget skall beviljas eller ej. Jag tror således, att afsigten med de ifrågavarande orden i den föreslagna skrifvelsen endast är, att skolrådets uppmärksamhet i tid skall fästas

på vissa omständigheter, som kunna hindra det från att anordna läro-tiden, såsom det annars skulle velat.

Då Andra Kammaren redan förut beslutit en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med de ordalag Utskottet nu föreslagit, vågar jag hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: Föregående talare yttrade, att skolrådet eger rätt att i samråd med församlingen bestämma tiden för skolundervisningen. Men skolrådet eger blott rätt bestämma, att undervisningen skall fortgå så och så många månader, minst åtta, att den skall ske på den och den årstiden, den och den tiden på dagen och att lärjungarne då och då skola hafva lof; domkapitlet skall åter fastställa den årliga undervisningstidens längd m. m. Har skolrådet t. ex. med afseende på fortsättningsskolan sagt, att den skall gå i ett sammanhang, t. ex. sex veckor å rad med 30 timmar i veckan, så är det tvunget att följa denna anordning, och för att få en annan ordning gällande måste domkapitlet upphäfva den förra. I den föregående talarens yttrande med anledning af § 15 i folkskolestadgan finnes således ingenting, som hindrar Kammaren att gå in på hvad jag föreslagit. Hvad beträffar det, som föregående talaren började och slutade med, eller att Kammaren förut godkänt en likalydande skrifvelse, så skall det göra mig detsamma, hvad Kammaren nu beslutar; ty Kammarens beslut kommer nu till en början att prövas af Första Kammaren och sedermera att afgöras af regeringen, men dessförinnan komma domkapitlet och folkskoleinspektörerna att höras. Jag tror icke, att det vid sådant förhållande är någon fara att få två mot hvarandra stridande lagbestämmelser. Då jag emellertid icke anser det lämpligt, att Kammaren vidhåller det beslut, som den sista gången fattade i denna fråga, och de skäl jag anført torde vara tillräckligt talande för att vidtaga en förändring i detsamma, fortfar jag i mitt yrkande derom.

Herr Hammarlund: Då den förändring Herr Abr. Rundbäck föreslagit synes mig vara en förbättring, anhåller jag få yrka bifall till hans förslag. Genom detta antagande skulle tvister, som eljest möjligen i denna sak kunna uppstå mellan skolrådet och folkskoleinspektören, förebyggas, hvarjemte i fråga om bestämmandet af fortsättningsskolans lästid alldeles samma förfarande komme att blifva gällande som i fråga om bestämmandet af den egentliga folkskolans lästid; och detta torde vara en förtjenst.

Jag yrkar således bifall till Utskottets hemställan med den förändring, som föreslagits af Herr Abr. Rundbäck.

Herr Wieselgren: Då en folkskoleinspektör och en folkskolelärare samsats om ett yrkande, ber jag endast få påminna Kammaren om att 600 folkskolelärare och lärarinnor samt vänner till folkskolan vid ett möte den 30 December 1881 beslutade att genom utsedde

*Rörande
ändring i
Kongl. kun-
görelsen den
11 September
1877 om fort-
sättnings-
skolor.
(Forts.)*

*Rörande
ändring i
Kongl. kun-
görelsen den
11 September
1877 om fort-
sättnings-
skolor.
(Forts.)*

komiterade hos Kongl. Maj:t anhålla om ett lagstadgande i det syfte, som Utskottet tagit sig friheten förorda till Kammarens bifall.

Herr Abr. Rundbäck: Vi känna litet hvar till, huru resolutioner formuleras vid stora möten, då de ofta, så att säga, tillsvarivas på rak arm. Om man derföre får vara tacksam, att dessa resolutioner emellanåt blifva rätt bra affattade, så kan detta dock icke utgöra hinder för att en bättre formulering föredrages, då giltiga skäl derför andragas. Kan man emellertid finna något förslag som är bättre, så tror jag icke det kan skada.

Herr Sven Nilsson: Jag föreställer mig att Herr Abr. Rundbäck talade af egen erfarenhet, då han karakteriserade folkmötenas beslut såsom betydelselösa; och jag hoppas derför också att han, då de stora frågorna komma till afgörande, icke heller sätter värde på folkmötenas uttalanden rörande landets försvar, särskildt i fråga om indelningsverket, helst då den värde talaren lär hafva tagit en verksam del särskildt i dessa slags folkmöten.

Då jag likväl gillar Utskottets skäl, anhåller jag om bifall till dess förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Efter af Herr Talmannen gifna propositioner i enlighet med de yrkanden, som förekommit, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen; och skulle detta beslut, jemlikt stadgandet i 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 7.

*Hvilande
grundlags-
ändrings-
förslag.*

Företogs till behandling Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

Först i ordningen förekom dervid det *från riksdagen 1883* hvilande förslag *om ändring af §§ 11, 12 och 32 Regeringsformen*, enligt hvilket förslag nämnda §§ skulle erhålla följande förändrade lydelse:

§ 11.

Ministeriella mål, hvarmed förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter, *skola, på det sätt, Konungen lämpligast synes, beredas af Ministern för utrikes ärendena, hvilken det tillhör att dessa mål anmäla och föredraga inför Konungen i närvaro af Statsministern och någon annan Statsrådets ledamot eller, der Ministern för utrikes ärendena tillika är Statsminister, två andra tillkallade Statsrådsledamöter. Är Statsministern hindrad att vara tillstädes, tillkalle Konungen i hans ställe en annan Statsrådets ledamot. Är Ministern för utrikes ärendena frånvarande, föredrage den*

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

Statsrådets ledamot, Konungen äfven i detta fall tillkalle. Sedan Konungen af desse embetsmän inhemtat till protokoll anförda råd, för hvilka de blifva ansvarige, fatte Konungen, i deras närvaro, besluten; åliggande det den dertill särskildt förordnade att protokollet föra. Af sådana beslut må Konungen låta till Statsrådets kunskap komma hvad honom nyttigt synes, så att *kännedom äfven* af denna riksstyrelsens gren måtte hos Statsrådet finnas. *Alla meddelanden i ministeriella mål till främmande magt eller Konungens sändebud i utlandet skola, utan afseende å ärendets beskaffenhet, ske genom Ministern för utrikes ärendena.*

§ 12.

Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande magter ingå, sedan Han, *i den ordning föregående paragraf stadgar*, deröfver hört *Statsministern*, Ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad Statsrådets ledamot *eller, der Ministern för utrikes ärendena tillika är Statsminister, två andra tillkallade Statsrådets ledamöter.*

§ 32.

Sändebud hos främmande magter och tjenstemän vid beskickningarne nämne Konungen *i den ordning, som i 11 § i fråga om ministeriella måls behandling föreskrifven är.*

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Hedin: Herr Talman! Jag hade någon anledning att vänta, att man i dag från regeringens plats skulle få höra ett förklarande, att regeringen sjelf anser den nu föreslagna grundlagsförändringen aldeles otillfredsställande för det dermed afsedda ändamålet att bereda verkliga konstitutionella garantier för behandlingen af frågor, rörande landets förhållande till främmande makter. Jag säger, att jag hade grundad anledning förmoda detta; men måhända torde den politiska atmosfären vara lika vexlande som vinterväderleken år 1885. Under sådana förhållanden och då min förhoppning icke gått i fullbordan, att regeringen sjelf skulle förklara sig vilja taga initiativ till genomdrifvande af en tillfyllestgörande reform af nu i frågavarande § i Regeringsformen, skall jag blott härmed gifva tillkänna, att jag i allo vidhåller hvad jag förut uttalat om beskaffenheten af denna reform, som endast är en skenreform; men något yrkande skall jag emellertid nu icke framställa.

Herr Sjöberg från Stockholm: Det var med synnerlig tillfredsställelse jag hörde, att den föregående talaren, som tillika är ledamot af det höglöfliga Konstitutions-Utskottet, icke fann sig föranlåten att framställa något yrkande. Efter det slags interpellation, han i början af sitt anförande gjorde, trodde jag mig möjligen kunna vänta,

*Hvilande
grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

att någon af statsrådets här närvarande ledamöter skulle besvara hans framställning. Men då så icke skett, tillåter jag mig yttra några ord i det förevarande ämnet, dervid, med hänsyn till hvad han förut vid flere tillfällen anfört, jag måste finna det ganska naturligt, att han icke gerna kan eller vill med sin röst bidraga till antagande af ett förslag, hvilket han så många gånger, efter hvad vi hört, funnit vara förkastligt. Då jag likväl torde kunna säga, att jag haft någon del i detta förslag, och då jag fortfarande är af den mening, att det alldeles icke är af mindre vigt, huruvida Kammaren bifaller eller afslår detsamma, torde det också tillhöra mig att anföra några skäl för denna mening.

Jag vill då till en början nämna, att Konungens rådgifvare, och bland dem åtminstone en af de nuvarande, i hufvudsak godkänd den föreslagna förändringen. De anmärkningar, som kunna göras i afseende på redaktionen i en viss del, har jag äfven biträdt så tillvida, att då det nu uti § 11, i frågan om ministeriella mål, säges, att Konungen må låta bereda och handhafva desamma på sätt honom lämpligast synes, den föreslagna ändringen af paragrafens ordalydelse i denna del kan sägas vara mindre väsentlig; men vid lagförändringar i allmänhet, och särskildt i fråga om grundlagen, är det af synnerlig vigt, att man så litet som möjligt stöter det gängse föreställningssättet; och då flere af Konstitutions-Utskottets ledamöter vid 1883 års riksdag lade vigt på, att man icke fullständigt ändrade grundlagens nyss antydda ordalydelse, syntes mig i likhet med flertalet af Utskottets dåvarande ledamöter, att man för att vinna något i hufvudsaken icke borde tillmäta denna del af ämnet någon synnerlig betydelse.

Hvad hufvudfrågan angår, var man inom Utskottet ense om, att det icke var möjligt att för närvarande åstadkomma en förändring i det syfte att, såsom Herr Hedin jemte andra ledamöter af denna Kammare vid flere tillfällen föreslagit, hela statsrådet skulle höras i fall, som afses i 11 och 12 §§ Regeringsformen. Då måste uppstå den frågan, huruvida icke något väsentligt vunnos genom att uppställa såsom princip, att vid dylika ärendens behandling alltid Statsministern bör vara ledamot af det inskränkta eller särskilda statsrådet. Vi böra nemligen besinna, att vi icke numera kunna med en ledamot af Första Kammaren vid, såsom jag vill minnas, 1878 års riksdag klaga öfver, att statsministerembetet icke syntes hafva någon tillvaro, eller, såsom jag tror hans ord föllo, att han icke funnit något spår deraf. Förhållandet kan, på sätt jag antydt, icke sägas för närvarande vara sådant. Tvärtom hafva vi efter den 19 April 1880 och således under en tidrymd af snart fem år fått erfara, att statsministerembetet har en ganska stor betydelse, en betydelse, hvilken i särskilda fall föranledt en omstämning i åsigt, för att icke säga principer, som har varit högst märklig. Vid detta förhållande, och då den konstitutionella uppfattningen af statsministerembetet gått i en riktning, som måhända icke var anad eller afsedd, då Riksdagen om detsamma fattade sitt beslut, synes det mig stå i alldeles oeftergiflig konsekvens med hvad sålunda inträffat, att statsministern ut-

tryckligen göres ansvarig för beslut i de frågor, hvarom 11 och 12 §§ Regeringsformen handla, och som, hvad särskildt de i 12 § förekommade beträffar, kunna hafva en ganska ödesdiger betydelse. Att nu uppskjuta denna reform för att vinna något, som antagligen icke på länge kan vinnas af skäl, som tillförene vid flere tillfällen blifvit framhållna och med hvilkas återupprepande jag icke vill trötta den ärade Kammaren, synes mig icke vara rätt klokt handladt; och då man numera kommit så långt, att motståndet emot den nu förevärande reformen fallit hos Första Kammaren, som med en öfverväldigande majoritet nyss antagit det hvilande grundlagsändringsförslaget, hemställer jag, om denna ärade Kammare bör taga på sitt ansvar att afslå förslaget.

Hvilande grundlagsändringsförslag.
(Forts.)

Om man fäster en alldeles särskild hänsyn till Norge och det speciella förhållande, hvori vår utrikesminister, såsom unionelt statsråd, står till sina norska embetsbröder, föreställer jag mig, att ordnandet af detta förhållande ganska väl kan tänkas ske genom en utsträckning af 1840 års resolution, enligt hvilken den norske statsministern skall vara närvarande vid behandling af frågor, som i nämnda §§ omförmälas. Jag antager nemligen, att en sådan utsträckning af sagda resolution, att äfven härvarande norska statsråd komme att tillkallas i sådana fall, skulle med fullt skäl kunna ega rum; och då hade vi just ett sådant unionelt statsråd, som den senaste unionskomitén föreslog. Jag vågar också antaga, att med den styrka, som den norska regeringen för närvarande eger att genomdrifva sina önsknings, kunde en framställning från denna regering i sådan rigtning icke annat än vinna det fullständigaste bifall af Kongl. Maj:ts nu varande svenske rådgifvare. I alla fall torde det vara obestriddigt, att man genom antagande af föreliggande förslag vinner så mycket, som för närvarande är i denna sak möjligt att ernå; hvarföre jag anhåller, att Kammaren måtte godkänna detsamma.

Herr Jöns Rundbäck: Efter den siste talarens yttrande kunde jag afstå från ordet, men vill dock vördsamt hemställa till Kammaren att taga i betraktande, huru kraftigt och huru länge nödvändigheten har framhållits af att söka ställa bättre garantier än hittills för de utrikes ärendenas behandling. Nu föreligger ett förslag i sådan rigtning, hvilket Riksdagen, då det 1883 var föremål för dess pröfning, antog att hvila till grundlagsenlig behandling; och det är min öfvertygelse, att Kammaren gör sig saker till ett ganska stort ansvar, om Kammaren afslår det. Jag vill därför icke förneka, att ju icke ett bättre och fullständigare förslag hade kunnat åstadkommas, men det hade varit förenadt med så stora svårigheter, att det kunnat hända, att ett sådant förslag icke hade gått igenom. Det är derföre, enligt min åsigt, bättre att taga hvad som bjudes och jag är öfvertygad om, att det nu föreliggande förslaget innebär en förbättring i dessa förhållanden.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Danielson: Endast några ord! Då jag år 1883 hade

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

äran att vara ledamot af Konstitutions-Utskottet, är det gifvet att jag varit med om att bifalla det nu föreliggande förslaget. Jag vill därför äfven nu, emedan jag anser detta förslag innebära en väsentlig förbättring, yrka bifall till detsamma.

Herr Hedin: Jag ber endast att få erinra, med anledning af en ärad talares på stockholmsbänken anförande, att vi i sanning icke hafva något skäl att vara Första Kammaren så synnerligen tacksamma, derföre att dess motstånd, såsom talaren sade, nu har böjt sig ända derhän, att Kammaren gått in på den nu föreslagna reformen. Det kan väl hända att majoriteten i Första Kammaren mycket väl insett, att den, genom att antaga detta förslag, skaffade sig ett vapen att använda, då fråga nästa gång väckes om en mera genomgripande reform; — och denna fråga återkommer.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition blef förevarande grundlagsändringsförslag af Kammaren antaget.

Derefter föredrogs det *från riksdagen år 1884* hvilande förslag om *ändring af 72 § Riksdagsordningen*.

Enligt detta förslag skulle nämnda paragraf erhålla följande lydelse:

Å hvarje lagtima Riksdag förordnas revisorer till ett antal af tolf för hvar år, hvilka till halfva antalet af hvardera Kammaren utses, att enligt Regeringsformen och särskild instruktion granska Statsverkets, Riksbankens och Riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Hvarje revision skall omfatta ett års afslutade räkenskaper. *Revisionsförrättningen tager sin början å dag, som i instruktionen bestämmes*, och skall inom två månaders tid vara fullbordad.

Revisorerna välja sjelfve inom sig ordförande, hvilken eger afgörande röst, derest, vid omröstning, rösterna i något fall äro lika.

De anmärkningar, som revisorerna finna sig befogade att i sin berättelse till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af näst följande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.

I fråga härom yttrade:

Herr Hedin: Icke heller här har jag något yrkande att göra, men jag vill likväl begagna tillfället att uttala ett beklagande deraf att, då §:en i alla fall skulle ändras, man icke begagnat tillfället att taga bort den absurda bestämmelsen om revisorernas ordförandes utslagsröst.

Vidare anfördes icke. Förslaget antogs.

Slutligen skedde föredragning af det, *från riksdagen år 1884*

hvilande förslag om *ändring i §§ 15, 16 och 18 i Riksdagsordningen*, enligt hvilket förslag åt nämnda paragrafer skulle gifvas följande lydelse:

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

§ 15.

Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas *för landet inom Juli och för stad inom September månads utgång* näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

Förordnar Konungen — — — — — återstående tiden.

§ 16.

Valen förrättas, för landet, inför domhafvanden medelst elektor, som utses inför kommunalstämmans ordförande. För hvarje kommun väljes en elektor och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen.

Elektorsvalen skola ega rum andra Måndagen i Juli månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

I de valkretsar — — — — — folkmängden eger.

Kommuner — — — — — folkmängden eger.

Då det omedelbara valsättet begagnas, skola för landet valen förrättas å samma dag och tid, som här ofvan är stadgadt för val af elektor.

I stad — — — — — dess ordförande.

Hvad i denna § är stadgadt om viss dag för riksdagsmannaval och för val af elektor eger ej tillämpning å de fall, då Konungen förordnat nya val eller eljest riksdagsman afgår innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit.

§ 18.

Konungens Befallningshafvande åligger att, när val till riksdagsman i Andra Kammaren erfordras, derom underrätta vederbörande valförrättare, som låter tid och ort för valet i kyrkorna kungöra. Der medelbart valsätt eger rum, iakttages, att mellan elektorsval och riksdagsmannavalet minst åtta dagar skola förflyta, åliggande det valförrättaren att, der dagen för elektorsvals hållande ej är genom stadgandena härofvan i § 16 bestämd, i kungörelsen meddela särskild föreskrift, att detsamma skall hållas minst åtta dagar före riksdagsmannavalet. Skulle i någon församling offentlig gudstjenst ej förrättas å söndag, då kungörelsen bör uppläsas, skall, på presterskapets anmodan, vederbörande kronobetjent kungörelsen skyndsamt kring-sända.

För kallelse — — — — — stadgadt är.

Der elektorsval — — — — — valprotokollet.

Beträffande detta förslag anförde

*Hvilande
grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

Herr Rydin: Herr Talman! Mine Herrar! Mot den här föreslagna förändringen i och för sig har jag icke något att erinra. Jag tror att det är af stor vikt att tiden för riksdagsmannaval närmare bestämmas, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på de otydligheter, som förefinnas i afseende på sjelfva redaktionen af stadgandet. Jag vet visserligen, att jag derigenom uppkallar den anmärkningen, att jag derpå hade bort fästa uppmärksamheten, då förslaget gjordes hvilande; och jag medger, att det är en försummelse, men jag anser i allt fall frågan af den vikt, att en anmärkning bör göras. I 16 § föreslås: "Elektorsvalen skola ega rum andra Måndagen i Juli månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla". Det är ju en klar sak, att med "val" menas "elektorsval" och då ser det ut, som om elektorsvalen skulle gälla för tre år. A tingen är det ett nonsens, elektorsvalen gälla *icke* för tre år och då betyder hela bestämmelsen ingenting, eller ock ser det ut, som skulle elektorsvalen gälla för tre år. Detta är den ena anmärkningen.

Den andra är att i 16 § står att: "Då det omedelbara valsättet begagnas, skola för landet valen förrättas å samma dag och tid, som här ofvan är stadgadt för val af elektor". Nu ingå i hvarje valförrättning två moment. Det ena är rösternas afgifvande och det andra är sammanräknandet af valsedlarna. I valkretsarne på landet, der omedelbara val ega rum och rösterna afgifvas på en dag inför kommunalstämmornas ordförande, hvarefter protokollet skall affattas och insändas till valförrättaren, som vidtager en ny handling, nemligen rösternas sammanräknande och förklarande af hvem som är vald, kan icke heller valförrättningen försiggå på en dag. En del måste ske på en dag och en del på en annan, sedan domhufvanden erhållit valprotokollen. I anledning häraf kan tvetydighet uppstå derom, huruvida i den föreslagna bestämmelsen den dag afses, då rösterna afgifvas, eller den, då de sammanräknas. Detta kan föranleda, att vid valen den ene tolkar uttrycken i fråga på det ena och den andre på det andra sättet. I 18 § finnes ingenting, som kan korrigera en sådan otydlighet och då man vet, huru vid valen tvistigheterna blifva allt större och större, i afseende på sjelfva sättet för valet, i afseende på valrätt och röstlängd m. m.; och då jag hört, att man i Konstitutions-Utskottet ansett, att till samtliga bristfälligheters afhjelpande i Riksdagsordningens bestämmelser en särskild valordning bör utarbetas, och denna kanske kommer att antagas utan att behöfva blifva af grundlags natur, så anser jag det vara af vikt, att i sammanhang med en sådan valordnings uppgörande äfven bestämma närmare tiden för valens förrättande. Man kan i sådant fall vinna målet, så att redan vid nästa val bestämmelser i afseende på sjelfva valens anordnande kunna blifva färdiga och, då så är förhållandet, anser jag mig, ehuru Första Kamraren redan utan votering antagit förslaget, böra yrka afslag.

Herr Friherre Nordenskiöld: Då vid näst föregående riksdag Konstitutions-Utskottet behandlat denna fråga på grund af Herr Göransson's motion, så har detta hans förslag till ändring af 15 och 18 §§ mötts af en synnerlig välvilja af, jag tror, Utskottets samtliga

ledamöter. Under den tid jag varit ledamot af Konstitutions-Utskottet vet jag knappast, att något till Utskottet inkommet förslag mottagits med så stor välvilja som detta. Men då det sedermera blef fråga om att redigera de förändringar i grundlagen, som ansetts nödvändiga för att vinna det af motionären åsyftade målet, att låta valen försiggå på en bestämd dag, så möttes man af ganska stora svårigheter. Det var först efter ett ganska långvarigt arbete, Utskottet enades om det förslag till förändring, som nu är hvilande. Det blef dervid först nödvändigt att utesluta städerna från de bestämmelser, som böra gälla för landsbygden. Vidare var det svårt att bestämma dagen för valen på landet, emedan förhållandena äro så väsentligen olika i de norra och de sydliga delarne af Sverige. Slutligen uppstod en lång diskussion om elektorvalen i de distrikt, der det medelbara valsättet eger rum eller om riksdagsmannavalen der skulle ske på samma dag som i de valkretsar, der det omedelbara valsättet förefinnes. Man lyckades dock slutligen ena sig om det nu framlagda ändringsförslaget. Jag tror dessutom att de anmärkningar, som den ärade representanten från Upsala gjort mot redaktionen af § 16, icke äro så synnerligen farliga. I denna 16 § talas nemligen om tvenne olika val, riksdagsmannaval och elektorval. Det lider ju intet tvifvel att, då det der heter: "de tre år, för hvilka valen gälla", dermed menas den tid, som gäller för riksdagsmannaval. Det hade varit bättre, om det hetat "riksdagsmannaval"; men någon otydlighet förefinnes likväl icke. Vidare heter det: "valen förrättas" o. s. v. Här påstod Herr Rydin att härjemte tvekan skulle uppstå, om dermed åsyftas afgifvandet af rösterna eller deras hopsummering. Jag anser dock att något tvifvel i detta afseende icke bör förefinnas, utan måste väl hvar och en tolka denna paragraf så, att dermed menas den dag, då röstsedlarne aflämnas.

Då sålunda dessa anmärkningar emot sjelfva redaktionen — några anmärkningar i sak föreligga icke — synas mig vara obefogade eller åtminstone icke vara så kraftiga, att de skulle föranleda den föreslagna grundlagsändringens förkastande, så anhåller jag för min del att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydin: Jag vill blott fästa uppmärksamheten på, att i momentet 1 af 16 § står: "elektorvalen skola ega rum andra Måndagen i Juli månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla", och att det i mom. 2 af samma paragraf heter: "Då det omedelbara valsättet — — — för val af elektorer", hvadan ingen gerna kan tolka ordet "valen" såsom innebärande annat än riksdagsmannavalen. Vidare ber jag än en gång få fästa uppmärksamheten derpå, att den paragraf, som handlar om det omedelbara valsättet, sönderdelat valförrättningen i två moment: det ena är rösternas afgifvande och det andra sammanräknandet och förklarandet, hvem som skall anses vald. Med anledning deraf kunna tvetydigheter uppstå om den föreslagna bestämmelsen, och valförrättare kunna olika tolka, hvilken af dagarna som skall afses i grundlagen och i afseende på hvilken som skall utsätta dag.

Hvilande grundlagsändringsförslag.
(Forts.)

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

Herr Farup: Enligt mitt förmenande kan här icke rimligtvis något missförstånd ega rum. 15 § säger nemligen: "val till riksdagsman i Andra Kammaren" o. s. v. Då 16 § säger: "valen förrättas" o. s. v., kan dermed icke menas något annat val än det, som omförmäles i 15 §. Man har för att beteckna detta brukat den bestämda formen såsom en motsats till de ställen, der det sagts antingen elektorsval eller val af elektor. Jag förstår icke, huru det här kan ske någon sammanblandning.

Beträffande den påstådda skilnaden mellan rösternas afgifvande och deras sammanräknande måste väl en hvar medgifva, att det sammanhang eger rum mellan afgifvandet och sammanräknandet af rösterna, att i samma ögonblick, som afgifvandet af rösten sker, också valet förrättas. Sjelfva utredningen eller fastställandet af valet kan deremot ske vare sig vid sammanräkningen eller senare i olika instanser och har intet vidare att göra med sjelfva valförrättningen. Enligt mitt förmenande kan ingen sammanblandning dem emellan ega rum. Jag hemställer för den skull om bifall till grundlagsförändringen.

Herr Sjöberg från Stockholm: Jag tillåter mig anse, att de af den talare, som i denna fråga yttrade sig först, framställda anmärkningar äro så väl grundade, att Kammaren icke bör bifalla föreliggande förslag. Särskildt vill jag fästa uppmärksamheten ytterligare derpå, att Utskottets förslag, i hvad det afser ändring af § 15 i Riksdagsordningen, innehåller uttryckligen, att val till riksdagsman i Andra Kammaren skall verkställas för landet inom Juli och för stad inom September månads utgång. Sedermera talas i 16:e § om den bestämda dag, eller andra måndagen i Juli månad, då elektorsvalen skola förrättas. Och vidare heter det i fortsättningen till 16 §: "då det omedelbara val-sättet begagnas, skola för landet valen förrättas å samma dag och tid, som här ofvan är stadgad för val af elektor." Således råder en verklig strid mellan det föreslagna innehållet af dessa paragrafer. Dessutom, på sätt Herr Rydin redan anmärkt, är det gifvet, att ett väsentligt redaktionsfel blifvit begånget, då det heter: "elektorsvalen skola ega rum andra måndagen i Juli månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla." Det är ju tydligt, att då man, som tillbörligt är, måste förstå ordalagen efter deras bokstafliga innehåll, deraf äfven måste följa, att elektorsvalen gälla för en tid af tre år, hvilket ju icke kan vara meningen. Redan denna omständighet i och för sig synes mig utgöra tillräckligt skäl för Kammaren att icke bifalla Utskottets förslag. Vidare torde det i afseende å de fall, då omedelbart valsätt eger rum, hafva varit lämpligt, att Utskottet äfven föreslagit en bestämd föreskrift för vederbörande domhafvande att verkställa sammanräkning af rösterna på viss dag efter valets förrättande. I fråga derom har man funnit temligen anmärkningsvärda omständigheter ega rum, och saknaden af någon bestämd föreskrift i detta afseende har ofta föranledt upphäfvande af val. I öfrigt och efter hvad senare tidens erfarenhet visat i fråga om de paragrafer i Riksdagsordningen, hvilka innefatta föreskrifter om riksdagmannavalen, torde vara uppenbart, att desamma böra underkastas en grundlig revision,

antingen genom tillägg till sagda föreskrifter eller medelst utarbetande af en fristående vallag, hvarigenom de oegentligheter, som nu förefinnas till följd deraf att grundlagen hänvisar till tre särskilda kommunalförfattningar, må kunna undanrödjas. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de brister, som vidlåda det nu föreliggande förslaget, hvilket i sitt syfte kan hafva skäl för sig, yrkar jag afslag å detsamma under uttalande af den förhoppning, att Utskottet måtte redan under denna riksdag göra ett försök i den rigtning, jag tillåtit mig antyda.

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

Herr Sam. Johnson: Jag förundrar mig alls icke öfver att herrar lagtolkare vilja försöka vränga det af Utskottet nu framställda förslaget, ty jag har så ofta varit i tillfälle att höra sådant. Om ett lagförslag än är aldrig så tydligt, så tolka de det ändå på det sätt de behaga; och så tyckas de äfven vilja göra nu. Jag för min del anser, att förslaget är fullkomligt tydligt, och inom Utskottet var man också af samma mening. Att den föreslagna förändringen också är behöflig och nyttig, måtte åtminstone ingen representant från landsbygden kunna bestrida.

Herr Sjöberg yttrade att han ansåg det vara oegentligt, att förslaget innehölle den bestämmelsen, att riksdagsmannaval för stad skall ega rum i September. Derom finnes ingenting taladt i detta förslag. Städerna ega rättighet, hädanefter som hittills, att bestämma hvilken tid de behaga. Det var för att i detta afseende få förhållandena på landsbygden bättre ordnade, som man för riksdagsmannaval der föreslog andra måndagen i Juli månad. Motionären hade föreslagit första måndagen i samma månad, men man ansåg, att valets utsättande så tidigt skulle vålla olägenhet, emedan en del valmän då äro hindrade att deltaga i valet. Herrar officerare komma nemligen icke hem från mötena förr än i första veckan af Juli; och för att de skola kunna deltaga i valet är det således nödvändigt att bestämma den andra måndagen i Juli.

Vi veta litet hvar att, så som nu är förhållandet, har endomare på landet makt att utsätta hvilken dag han vill, och har en person, som icke är domaren fullt behaglig, blifvit uppstald såsom riksdagsmannakandidat, kan det lätt hända, att domaren utsätter valet att ega rum under den brådaste skördetiden, under pågående marknad eller på en sådan dag, då landstinget har sammanträde. Allt detta är enligt Utskottets förslag undanröjdt. Det är kanske därför att denna makt skulle fräntagas vederbörande, som herrarne äro så rädda för förslaget.

Jag för min del anhåller om bifall till Utskottets förslag och hoppas, att Andra Kammaren äfven skall godkänna detsamma.

Herr Ifvarsson: Ehuru jag icke anser det förslag, som nu föreligger, vara det bästa, hemställer jag likväl, att Kammaren måtte bifalla detsamma. Jag har nog anledning befara, att förslaget, på grund af de anmärkningar, som kunna göras mot redaktionen, kommer att stranda, då det blir fråga om Kongl. Maj:ts sanktion, men om så skulle inträffa, antager jag också, att regeringen icke skall underlåta

*Hvildande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

att inkomma till Riksdagen med ett annat förslag i samma syfte. Skulle detta blifva händelsen, vill jag åtminstone på förhand uttala den åsigten, att det vore önskvärdt, om regeringen då ville i stället för andra måndagen i Juli sätta midsommartiden, kanske helst sjelfva midsommardagen. Jag tror att folket då har bättre tid att närvara vid valet och att det vore till fromma för landet, om man bestämde denna tid för valets hållande. Skulle deremot förslaget sanktioneras, så har man vunnit det, att man fått en bestämd valdag och det är ändå något. Det är därför som jag för min del bifaller förslaget. Förkastas det nu, så kan naturligtvis ingen Kongl. sanktion komma i fråga, och vi få då vänta ännu i tre år, innan vi kunna få ett nytt förslag antaget.

Jag har således endast velat uttala den förhoppningen att, om detta förslag icke nu kan blifva grundlag, man en annan gång måtte få ett bättre förslag, deri valdagen utsättes till midsommartiden, då folket utan tvifvel har bättre tid att deltaga i valet än i början af Juli.

Herr Gustafsson: Jag vill i likhet med Herrar Rydin och Sjöberg yrka afslag på det föreliggande förslaget till grundlagsändring, men, på helt andra grunder än de af dessa herrar framlagda. Jag kan nemligen icke inse nyttan af denna förändring. Man säger visserligen, att det vore af vigt för landtmännen, om valdagen utsattes till en dag i början af Juli månad, då de derigenom lättare skulle få tillfälle att infinna sig vid valurnorna; men jag för min del anser att om en förändring till det bättre skall kunna åstadkommas, så måste man bestämma söndagen i stället för måndagen. Vi hafva sedan lång tid tillbaka hört den önskan uttalas, att valdagen måtte utsättas till en söndag, på det att valmännen lättare skulle kunna deltaga i valet. Således borde här stå söndagen i stället för måndagen. Om förslaget, såsom det nu lyder, vinner Riksdagens bifall, skall man derigenom endast uppskjuta den nyttiga reformen om valdagens utsättande till en söndag, och det är, enligt min tanke, därför som Första Kammaren varit så beredvillig att antaga förslaget. Hade det varit fråga om att genomföra en verklig reform och icke blott en skenreform, såsom nu är fallet, hvilken endast är egnad att uppskjuta den verkliga reformen, så hade förslaget nog icke så lätt vunnit Första Kammarens bifall.

Jag yrkar afslag å den nu föreslagna punkten.

Herr Sjöberg från Stockholm: Jag anser mig böra yttra några ord med anledning af hvad en ärad ledamot af det höglofiga Konstitutions-Utskottet tillät sig uttala, då han bemötte de anmärkningar, som blifvit gjorda mot det nu föreliggande förslaget.

Den värde talaren utslungade den ganska skarpa tillvitelsen mot dem, som framställt dessa anmärkningar, att de sökt vränga det af Utskottet nu framlagda förslaget, och tillade derefter, att detta af en viss uppgifven orsak alls icke förundrade honom. Jag hemställer till den värde talaren, som i så många år haft äran tillhöra Konstitutions-Utskottet, huruvida det kan vara lämpligt att begagna så hårda ord,

då det likväl torde vara obestriddigt, att de, som talat mot förslaget, framlagt skäl för sina åsikter, under det att de skäl, som han åberopade i sitt anförande, om deri funnos några, voro, för så vidt jag kunde finna, alldeles för obestämda för att ens kunna få namn af skäl. För öfrigt synes det mig, att en ledamot af Konstitutions-Utskottet, i följd af den alldeles särskilda ställning han intager, bör mera än någon annan våga sina uttryck, enär ord i hans mun alltid hafva större betydelse än de, som komma från andra af Kammarens ledamöter. Jag försäkrar emellertid uppriktigt, att jag icke känner mig det ringaste sårad af hvad han yttrade; jag har tillräckligt länge samarbetat med Herr Samuel Johnson för att förstå, att han icke menade så illa, som det lät, och att skärpan i uttrycket härledde sig deraf, att han icke så noga känner ordens valör.

Emellertid, med anledning af hvad Herr Carl Ifvarsson nyss yttrat och då han, så vidt jag rätt uppfattat hans anförande, äfven i viss mån deltagit i de mot det föreliggande förslaget framställda anmärkningarna, synes det mig som det vore lämpligast, att Andra Kammaren redan nu uttalar sin mening hellre än att hänskjuta saken till Kongl. Maj:ts afgörande, under antagande att Kongl. Maj:t i följd af de uppenbara oegentligheter, förslaget innehåller, icke måtte godkänna detsamma. Det är enligt min tanke ur alla synpunkter det rättaste, i synnerhet som man icke onödigtvis bör tumma på grundlagen, allraminst på ett sätt, som utgör en försämring af hvad som nu är stadgad. Ty det kan väl icke gerna bestridas, icke ens af Herr Samuel Johnson, att ganska betänkliga stridigheter förefinnas mellan förslaget, sådant det lyder i 15:de § och dess lydelse i 16:e §, och detta torde vara tillräckligt skäl att icke nu söka åstadkomma en förändring, som, äfven om den i och för sig vore väl grundad, icke afhjelper de bristfälligheter, hvilka vidlåda hithörande delar af Riksdagsordningen. Vid sådant förhållande vidblifver jag mitt yrkande, att Kammaren icke må antaga nu i fråga varande förslag.

Herr Nyqvist: Jag har endast begärt ordet för att få nedlägga en kraftig protest mot det af en talare på stockholmsbänken framställda förslag, att de respektive valförrättningarna skulle ega rum på söndagen. Jag gör det ur rent religiös synpunkt, ty ännu hålles dock denna dag litet i helgd i vårt älskade fosterland.

Häruti instämde Herr *Nyström*.

Herr Göransson yttrade: Det är ett yttrande af en talare på stockholmsbänken, som uppkallat mig. Han sade att anledningen, hvarföre Första Kammaren bifallit detta grundlagsändringsförslag varit fruktan, att det eljest skulle blifva bestämdt, att de i fråga varande valen skulle försiggå på söndagen, hvilket han äfven önskade skulle blifva bestämdt, och yrkade därför afslag på nu föreliggande förslag.

Jag får då tillkännagifva att huru gerna jag än önskar att få en bestämd valdag, kan jag dock ej gilla ett sådant förslag, hvarigenom söndagen skulle göras till valdag, och högst olämpligt synes det mig

Hvilande grundlagsändringsförslag.
(Forts.)

Hvilande
grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)

äfvén vara, att i Sverige, som dock vill kallas ett kristet land, få en grundlagsbestämmelse om att riksdagmannaval skola ske på en söndag; derigenom skulle äfvén valförrättarne blifva ovilkorligt tvungne att förrätta valen på söndagen, och de röstberättigade, som af en eller annan orsak icke kunde deltaga i ett val på söndag, finge då ej utöfva sin valrätt. Då helt nyligen edsfrågan var före här i Kammaren, anfördes såsom skäl mot obligatorisk edgång, att det finnes många individer, som af samvetsbetänkligheter ansågo sig hindrade att underkasta sig en sådan. Kan man möjligtvis icke föreställa sig, att det äfvén finnes personer som af samvetsbetänkligheter icke skulle vilja sysselsätta sig med en valförrättning på en sabbatsdag?

Det är på dessa grunder jag icke kan gå in på, att söndagen göres till valförrättningsdag. Det har äfvén yttrats att det här föreliggande förslaget vore blott en halfmesyr, enär städerna ej vore medtagna på samma valdag. Jag hade nog önskat att få en och samma dag till både land och stad och det var äfvén min begäran i motionen sistlidne riksdag, men då jag fick klart för mig att det icke varit möjligt att få igenom ett sådant förslag ens i Konstitutions-Utskottet och således ännu mera omöjligt att få Första Kammarens bifall dertill och då erfarenheten äfvén lärt mig, att om man här begär alltför mycket, får man vanligtvis intet, så böjde jag mig då för Utskottets förslag. Emellertid anser jag en bestämd valdag vara hufvudsaken, och en ganska stor förbättring för landsbygden, hvilken dock med sina längre afstånd måste anses vara ändå mera i behof deraf än städerna. Det skulle därför se ganska besynnerligt ut, om nu denna Kammare skulle afslå förslaget, sedan Första Kammaren bifallit det samma, och man får då sannolikt vänta ganska länge, innan någon enighet kan uppnås om en bestämd valdag. Och om man kommer med ett sådant förslag, som att valen skola ega rum på söndagen, skall det är jag alldeles öfvertygad om, Första Kammaren aldrig bifalla detsamma.

Jag yrkar alltså bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman: Jag instämmer med dem, som yrkat det förevarande förslagets förkastande, dels för de uppenbara oegentligheter det innehåller, dels äfvén och framför allt för att det icke berör städerna. Herr Samuel Johnson ansåg, att det skulle vara godt och nödvändigt, att en viss dag för respektive valförrättningar i landsorten blefve i lag bestämd, på det man måtte förekomma åtskilliga öfvergrepp, exempelvis att en domhafvande kunde utsätta valet på en dag, då han visste att personer, som voro honom och hans jemlikar missagliga, icke kunde vara närvarande. Men samma missförhållande kan ock ega rum med afseende på städerna, nemligen att riksdagsmannavalen utsättas på tider, då på en närbelägen ort marknad hålles, den man vet, att en del af stadsborna, synnerligen bland handtverkarne, måste bevista, och hvilka sålunda betagas tillfället att afgifva sina röster. På grund deraf att förevarande förslag icke afser städerna, skulle jag således önska, att det icke måtte vinna Kammarens bifall, under förhoppning, att ett förslag, som afsågo så väl städerna som landsbygden,

mätte en annan gång framkomma. Jag hyser tillika den förhoppningen, att, på sätt Herr Carl Ifvarsson antydt, midsommardagen, hvilken dag, såsom helgdag betraktad, enligt min tanke, kommer förr eller senare att försvinna, måtte föreslås till gemensam valdag. Det vore synnerligen lämpligt, att denna dag användes till en nationel festdag för förrättande af riksdagsmannaval så väl i städerna som på landet.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag afslag å det nu föreliggande förslaget.

Herr Jöns Rundbäck: Då jag förledet år var ledamot i Konstitutions-Utskottet, understödde jag motionärens framställning, såvidt den afsåge, att riksdagsmannaval skulle förrättas i hela riket på en och samma dag. Jag deltog visserligen icke i redaktionskomiténs arbeten för upprättandet af nu föreliggande förslag, men jag ingick sedermera derpå, då de flesta andra ledamöterna i Utskottet vore för förslaget. Men jag hade dock mina dubier, och jag framställde jemväl anmärkningar mot Utskottets förslag. De anmärkningar, som nu gjorts, finner jag äfven icke vara obefogade. Särskildt ber jag få göra en anmärkning deremot, att första måndagen i Juli eller, såsom en talare på hallandsbänken antydt, midsommardagen skulle bestämmas till valdag. Jag tror att det skulle vara alldeles för tidigt, och detta är, enligt min tanke, en hufvudsaklig anmärkning emot förslaget. 1883 års riksdag varade till långt in i Juni, och, om riksdagarne i allmänhet skulle komma att draga så långt ut på tiden, vet jag sannerligen icke, huru riksdagsmännen skulle kunna delta i riksdagsmannavalen. Mångenstädes i landet har det dessutom varit sed att, när riksdagsmännen hemkomma, de, i synnerhet efter hvarje valperiods slut, redogöra inför sina kommittenter för sin riksdagsmannaverksamhet, och detta är en god och bra sed. Men jag kan icke förstå, huru de skola kunna medhinna att afgifva denna sin redogörelse, och kommittenterna att bedöma deras riksdagsmannaverksamhet, om dagen för riksdagsmannavalet utsättes så tidigt, som här är i fråga. Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten på, att domsagors indelning i valkretsar för riksdagsmannaval icke eger rum förrän i slutet af Juli eller i början af Augusti månad. Den domsaga, jag tillhör, fördelades i fjor uti två valkretsar, och val af riksdagsmän förr, än denna indelning skett, kunde naturligtvis icke ega rum. Först skulle folkräkningen verkställas och detta skedde i Mars eller April månad. Derefter behandlades saken i Statistiska centralbyrån och, sedan yttranden inhemtats från Konungens Befallningshafvande, domaren, ja till och med kronofogdar, skedde domsagans indelning i valkretsar. Detta allt tager naturligtvis rundlig tid, till följd hvaraf det icke heller kan vara skäl att sätta valdagen alltför tidigt på året. Deremot har jag ingenting att erinra vid, att valdagen bestämmes till första måndagen i September månad, ty då äro i allmänhet landstingen slutade. Jag har visserligen icke heller något emot, att Kammaren bifaller det nu hvilande förslaget. Men då jag anser, att dermed icke är mycket vunnet i afsende å frågan om erhållande af en gemensam valdag för både städerna och landsbygden, så tror jag det vara bäst att låta saken ligga till sig

Hvilande grundlagsändringsförslag.
(Forts.)

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

ännu i tre år, i förhoppning att en sådan valdag må komma till stånd. Jag yrkar derföre afslag å det hvilande förslaget till grundlagsförändring; och i all synnerhet anser jag den åsigten, att valdagen skall sättas ännu tidigare än hvad förslaget innehåller, vara olämplig.

Herr Gust. Ericsson: Med anledning af ett yttrande af en talare på norrlandsbanken har jag tagit mig friheten att begära ordet. Han sade, att han från sin religiösa ståndpunkt icke kunde vara med om valens förrättande å en söndag. För min del har jag den största vördnad för helgdagen och sabbaten, men det hindrar mig icke att hysa den öfvertygelsen, att fullgörandet af en medborgerlig pligt på en sådan dag icke kan vara mera syndigt än att vara med om en lustresa eller annat dylikt nöje.

Vidare är det känt, att på landet sockenstämmor utsättas att hållas å söndag; och det skulle kunna inträffa att de fromma, som nyss kommit ifrån Guds hus, komma att hysa känslor mot hvar andra, som icke öfverensstämma med de känslor, hvaraf de förut i templen och kyrkorna varit intagna. Svenska kyrkolagen föreskrifver, att prestval skola förrättas å söndag, och detta lärer väl icke kunna anses på annat sätt än att man uppfyller en medborgerlig pligt vid dessa val. På samma sätt tror jag man på en söndag tryggt kan afgifva en röstsedel på den elektor eller den riksdagsman, man önskar välja. — Dessutom synes mig som om det ur nationalekonomisk synpunkt sedt, skulle vara en ren förtjenst, om valet hölles på en söndag, ty många handverkare och affärsmän äro på en arbetsdag af egna bestyr hindrade att deri deltaga, för att nu icke förbigå en stor del af arbetsklassen, som, ehuru röstberättigad, likväl arbetar vid fabriker och dylikt och ej råder sig sjelf, utan står under annans husbondevälde.

Då förslaget sålunda icke tillfredsställer mig, ber jag få yrka afslag å detsamma. För den händelse ett annat förslag skulle framdeles förekomma, har jag redan nu velat uttala såsom min åsigt, att jag icke anser det hvarken störande eller för samvetsfriden farligt, om riksdagsmannavalen ske på en söndag.

Herr Friherre Nordenskiöld: Jag erkänner gerna att de anmärkningar den ärade representanten från Upsala gjorde i afseende å de nu hvilande grundlagsförändringarna i viss mån kunna vara berättigade, ehuru de icke böra tillerkännas den vikt att Kammaren derföre bör förkasta hela förslaget. — Men jag kan icke medgifva, såsom han sade, att den nu föreslagna redaktionen af 15 och 16 §§ af Riksdagsordningen stå i strid mot hvarandra. — I 16 § stadgas att val medelst elektorers äfvensom omedelbara val, der sådana användas, skola ega rum på samma dag, det vill säga andra måndagen i Juli månad och i § 15 stadgas att riksdagsmannavalen skola hafva förrättats för landet inom utgången af Juli månad och för stad inom September månads slut. Dessa två paragrafer stå således icke i strid med, utan komplettera hvarandra, så till vida som 16 § stadgar, när elektors- och omedelbara val för utseende af riksdagsmän i Andra Kam-

maren för landet skola förrättas och 15 § angifver, när elektorerna skola hafva fullgjort sitt uppdrag.

Man har här anmärkt, att det skulle varit godt, om samma dag för valen kunnat bestämmas för stad och land, och äfven mig har detta förslag tilltalat mycket, men för det närvarande åtminstone torde det erbjuda alltför stora praktiska svårigheter för att kunna genomföras. — Om vi här kunde församla städernas representanter och bedja dem ena sig om en bestämd dag, då valet skulle ega rum, är jag öfvertygad om, att vi skulle få en helt annan dag än den för landsbygden föreslagna; och under sådana förhållanden tror jag, att det varit föga välbetänkt att låta den för landsbygden föreslagna valdagen äfven gälla för städerna.

Hvad slutligen beträffar yrkandet derom att valen skulle ske på en söndag, medgifver jag gerna, att detta kan vara det rigtigaste och att det icke kan vara att bryta mot gammal häfd att göra så. — Vi veta ju att många kommunalangelägenheter skötts på söndagar och då jag antager att det aldrig kunde komma i fråga att anställa valen under sjelfva gudstjensten, kan jag icke inse att det kan störa söndagens helgd, att man en sådan dag går fram och aflemnar sin valsedel. Att införa ett sådant stadgande i grundlagen eller vallagen tror jag dock för närvarande skulle möta alldeles för mycket motstånd och stöta för många fördomar.

På grund af hvad jag nu anfört tror jag, att Utskottet i den fråga, som föreligger, icke gerna kunnat gå längre, än det gjort.

Jag får derföre ännu en gång upprepa mitt yrkande om bifall till de nu ifrågavarande förslagen till förändringar i grundlagen.

Herr Sam. Johnson: Jag skall nu icke länge taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag måtte antingen hafva uttryckt mig för skarpt eller för otydligt nyss, eftersom Herr Sjöberg tycktes fatta humör öfver mitt yttrande. Jag ber likväl få säga, om så var händelsen, att det ingalunda var min afsigt att såra honom. Jag tror likväl icke att det kan vara den ärade talaren obekant, att grundlagsparagraferna kunna tolkas och att man understundom försöker tolka dem äu på ett sätt än på ett annat, allt efter som det smakar vederbörande sjelf. Hvad beträffar den klagan, man här hört deröfver, att Utskottet icke föreslagit samma dag för val af riksdagsman i stad och på landet, så får jag upplysa, att Utskottet velat intaga bestämmelser om riksdagsmannaval i städerna, men måst afstå derifrån, emedan det förklarades vara alldeles origtigt att fastställa en gemensam valtid för stad och land. Man invände nemligen att, just då valen å landet förrättas, är, i synnerhet i de större städerna, en stor del af den röstegande befolkningen borta på resor inom och utom landet eller på sina sommarnöjen; och för alla dessa skulle det vara förenadt med stora svårigheter att för val af riksdagsman infinna sig i staden på en bestämd dag under den tiden på året. Just af denna anledning beslöt man sig inom Utskottet, för att få frågan fram, att ur förslaget utesluta frågan om riksdagsmannaval för städerna.

*Hvilande
grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

En högt aktad talare har påyrkat, att man skulle hafva valdagen för utseende af riksdagsmän i Andra Kammaren för landet på sjelfva midsommardagen. För min del skulle jag visst icke hafva något deremot, såvida man icke derigenom från valen utestängde en hel valkorporation. Vid den tiden af året ligga ju alla våra officerare borta på sina mötesplatser och man kan väl icke gerna vilja, att alla dessa officerare skola utestängas från valen. Det är af denna orsak jag anser midsommardagen olämplig. I annat fall skulle jag visst varit nöjd dermed, ty midsommardagen är i öfrigt en synnerligt lämplig dag.

Just derföre att man velat lemna officerarne tillfälle deltaga i riksdagsmannavalen, har man framskjutit tiden för elektorsvalen till andra måndagen i Juli månad.

Jag har icke något vidare att tillägga, utan yrkar bifall till Utskottets förslag, hvilket jag önskar måtte vinna framgång; och hoppas att Herrar stadsbor icke måtte taga illa upp, att tiden för deras riksdagsmannaval icke denna gång blifvit föreslagen att förändras.

Herr Gustafsson: Jag skall blott bedja att få erinra derom, att Kammaren för icke så länge sedan beslutat upphäfva det förbud, som funnits mot kommunalstämmors hållande på söndag. Alltså har Riksdagen ansett, att ingen orätt ligger deri, att man på samma dag tjenar Gud och kommunen. Hvarför skulle man då icke äfven på samma dag kunna tjena Gud och staten?

Mig tyckes som om icke religionens tempel skulle på något sätt vanhelgas derigenom att man vid dess sida reser ett tempel, der man offerar på fosterlandets altare, och att man utan synd kan på söndagen fullgöra sin främsta medborgerliga pligt.

Gerna skulle jag förena mig med Herr Carl Ifvarson i hans mening att midsommardagen vore lämplig till valdag. Det vore att tillförsäkra denna helgdag att icke blifva indragen. Skulle man deremot besluta, att första måndagen i Juli skulle blifva allmän valdag, så skulle man derigenom tillskapa en ny helgdag; ty man kan vara förvissad om att en sådan dag skulle så småningom utbildas till allmän helg, och här har ju förut uttalats sympatier för minskande af helgdagarnes antal, hvarför ju inga nya böra tillskapas.

Herr *A. P. Lind* instämde med Herr Gustafsson.

Vidare yttrade:

Herr Ekman: Jag anhåller att få göra ett tillägg till hvad jag nyss yttrade i fråga om lämpligheten af valets hållande midsommardagen. Jag anser nemligen, att i händelse midsommardagen infaller på en söndag, valet måtte hållas på midsommaraftonen eller närmast föregående sökendag. För min del anser jag icke söndagen rätt lämplig, ehuru väl jag tror, att man med godt samvete kan utöfva sina medborgerliga pligter äfven på en sådan dag. Men der omedelbara val skola ske, är förrättningen dock förenad med stora folkskocknin-

gar och åstadkommer icke så liten oro på en dag, då man helst önskar få njuta ro till både kropp och själ.

Hvad beträffar den anmärkningen, att riksdagsmannavalen i städerna borde framskjutas till senare på sommaren, enär många stadsinvånare under försommaren vore stadda på resor, vistades på landet o. s. v., så hade dock Utskottet, om det än icke kunnat föreslå andra måndagen i Juli månad såsom gemensam valdag för stad och land, mycket lätt kunnat föreslå andra måndagen i September månad för städerna, så att alla städer åtminstone kunnat få en gemensam valdag. Jag vidhåller, att det vore godt, om man kunde få en gemensam valdag äfven för städerna.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Herr Farup: Då så många olika meningar här söka att göra sig gällande med afseende å den dag, som bör bestämmas för de allmänna valens hållande, och då en talare framkastat den förmodan, att, i händelse frågan nu faller, Kongl. Maj:t sannolikt icke skall underlåta att framkomma med proposition i ämnet, tillåter jag mig fråga: hvilket af alla dessa här framställda alternativ skall väl Kongl. Maj:t välja? Jag tror för min del att det är bäst, att Kammaren sjelf gör sitt val, så att det varder tydligt, hvad Kammaren vill.

Jag skulle vilja vara med om den af talaren på hallandsbänken föreslagna midsommardagen; men detta skulle möta synnerligen stora svårigheter med afseende å alla dem, som då voro hindrade af de årliga exercismötena o. s. v. från att deltaga i valen den dagen. En stor orättvisa skulle således mot dem begås. Det var också därför som midsommar eller en än mer framskjuten tid icke kunde inom Utskottet godkännas. Att, såsom Herr Jöns Rundbäck önskade, gå så långt fram som första måndagen i September, skulle åter vara i hög grad olyckligt, ty som man vet infaller just då den allra brådsta skördetiden och att då kalla alla bort från sina angelägnaste göromål vore orimligt, hvadan icke heller denna dag är passande. Vill man nu stifta en lag, som är lika för städerna och landsbygden, stöter man på ännu större svårigheter, ty hvad som passar för städerna, passar icke för landet, och tvärtom. I städerna finnes det t. ex. en särskild klass, nemligen sjöfolket, för hvilken det skulle vara i högsta grad olägligt att under Juli månad infinna sig vid valurnan. Jag frågar ännu en gång: huru skall Kongl. Maj:t af den diskussion, som här pågår, kunna sluta till, hvilken tidpunkt Riksdagen anser vara lämpligast för riksdagsmannavalens hållande? Inom Utskottet egde icke så få öfverläggningar rum rörande söndagens lämplighet i detta hänseende, och jag får bekänna, att äfven jag lutade åt det hållet, der man var af denna mening. Vi hafva ju också sett att i ett af våra grannländer äfvensom i andra länder söndagen användts till valdag, utan att någon olägenhet försports deraf. Och äfven här i landet hafva vi exempel på att sådant skett. Men Utskottet lät frågan härom falla, emedan det befarade allt för stort motstånd från vissa håll, om söndagen föreslogs till valdag, och i stället enades man om andra måndagen i Juli månad såsom den lämpligaste dagen. Det var

Hvilande grundlagsändringsförslag.
(Forts.)

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

äfvén ett annat skäl, som gjorde att Utskottet bestämde sig för denna dag, nemligen det att man ansåg det vara lämpligt att valen till Andra Kammaren försiggått, innan valen till Första Kammaren egde rum på landstingen. Det har nemligen, som man vet, åtskilliga gånger inträffat, att samma personer valts till begge Kamrarne, och derföre ansåg man det vara lämpligt om valet till Andra Kammaren vore afslutadt, innan valet till den Första skedde.

Jag yrkar bifall till den föreslagna grundlagsförändringen.

Herr Nyström: Jag tillhör icke dem, som anse föreskrifterna rörande den judiska sabbatsdagen gälla de kristnes söndag, utan jag anser denna endast vara en den kristna församlingens speciella högtidsdag. Men just derföre anser jag, och deri instämmer jag med Friherre Nordenskiöld, det vara högst olämpligt att i grundlagen införa ett stadgande att en förrättning, sådan som den nu ifrågavarande, skall ske på denna dag; och jag yrkar för den skull fortfarande derpå, att intet afseende måtte fästas vid ett sådant förslag.

Hvad nu det af Utskottet framlagda förslaget beträffar, skulle det visserligen vara önskligt om det antages, då det redan af Medkammaren antagits, men då så viktiga anmärkningar gjorts mot detsamma, och de senaste månadernas erfarenhet visat att, äfvén om det bifalles, många andra otydligheter i gällande stadgande angående riksdagsmannaval skulle återstå att rätta, instämmer jag med dem, som yrkat afslag å Utskottets förslag.

Herr Göransson: Jag vill endast med ett par ord bemöta den talare på stockholmsbänken, som ansåg att då Riksdagen hade beslutat om kommunalstämmors hållande å söndag och då man icke hyste betänkligheter dervid, så borde det icke heller anses mera syndigt att förrätta riksdagsmannaval å sådan dag. 1883 års Riksdag beslöt endast att borttaga det moment af 16:de paragrafen i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, der det bestämde satt ordinarie kommunalstämmor ej finge utsättas till dag, då gudstjenst hölls. Detta Riksdagens beslut är således intet ovilkorligt påbud att kommunalstämmor skola hållas på söndag, utan endast borttagandet af ett förbud att ordinarie kommunalstämmor icke må uttättas till dag, då gudstjenst hålles. Det ligger således i ordförandens fria val att hålla stämman på söndag eller ej.

Herr Hæggström: Jag vill blott säga några få ord. Jag instämmer med dem, som yrkat afslag å Utskottets betänkande i föredragna punkten; och jag gör detta så mycket hellre, som hvad angår öfre Norrland och dess lappmarker man, då man föreslagit Juli månad för ifrågavarande val, valt nätt opp den för befolkningen i nämnda trakter dyrbaraste tiden på hela året. Detta måste erkännas af hvar och en, som vet huru svårt det är att under slättern och höbergningen, hvilka pågå just den tiden, kunna anskaffa folk. Om t. ex. valet är medelbart, så måste mången gång en elektor resa ända till 10 mil, hvilket ju måste under nämnda tid vara bra hårdt.

Då vore det vida bättre att, på sätt här föreslagits, bestämma Augusti eller ock, såsom Herr Carl Ifvarsson ansett, början af Juni månad för valförrättningen. Deremot skulle, då Juli månad är den brådaste tiden, det kunna inträffa att, om denna månad bestämdes för valet, mången elektor uteblefve samt öfverlemnade valets utgång åt slumpen. Jag upprepar ännu en gång, att dessa val medföra nog olägenheter ändå, utan att man behöfver välja den olämpligaste tiden.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till det föreliggande förslaget och dels på afslag å detsamma. Den förra af dessa propositioner fann Herr Talmannen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef en så lydande omröstningsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som antager det i Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1 intagna, från 1884 års riksdag hvilande förslag om ändring af §§ 15, 16 och 18 Riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är ifrågavarande förslag af Kammaren förkastadt.

Voteringen, i vanlig ordning verkställd, utvisade 91 ja mot 106 nej; och hade Kammaren alltså fattat beslut enligt nej-propositionen.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 2, i anledning af väckt motion om bottagande af den personliga sjukvårdsafgiften.

§ 9.

Likaledes bifölls Banko-Utskottets härefter föredragna Utlåtande N:o 3, i fråga om afskrifning ur Riksbankens hufvudkontors räkenskaper af åtskilliga fordringar.

§ 10.

Till handläggning företogs vidare Banko-Utskottets Utlåtande N:r 4, i fråga om afskrifning ur Riksbankens afdelningskontors i Göteborg räkenskaper af åtskilliga fordringar, till sammanlagdt belopp af 31,488 kronor 27 öre.

*Hvilande grundlags-
ändrings-
förslag.
(Forts.)*

Efter föredragning af detta ärende anförde:

Herr Sjöberg från Stockholm: Det må synas besynnerligt, Herr Talman, att jag tillåtit mig begära ordet i en fråga, sådan som den nu förevarande; men jag har trott mig böra fästa Kammarens uppmärksamhet på det förhållande, hvarom upplyses på sidorna 6 och 7 af föreliggande betänkande, deraf man finner, att det är en hel serie af låntagare och borgesmän, mellan hvilka förhållandet är sådant, att t. ex. i fallet N:o 1 A är hufvudgäldenär samt B och C löftesmän, i fallet N:o 2 B är hufvudgäldenär samt A och C löftesmän och i fallet N:o 3 C är hufvudgäldenär samt A och B löftesmän och så vidare. Man finner således, att det kunnat lyckas några få personer att åsamka sig en rätt betydlig skuld och derigenom bereda Riksbanken en motsvarande förlust. Det är vanligt, att vi åt sådana Banko-Utskottets betänkanden, som de nu föredragna, icke egna någon uppmärksamhet, men jag har frågat mig — utan att dock i anseende till tidens korthet kunna vinna någon upplysning om förhållandet — huru vida det icke råder någon slags kommunikation mellan Riksbankens fullmäktige, å ena sidan, och afdelningskontorets styrelser, å andra sidan, att fullmäktige kunna utöfva någon faderlig myndighet öfver sagda styrelser.

Det är emellertid alldeles gifvet, att genom det sätt, hvarpå länen i ifrågavarande fall bedrifvits, Riksbanken lidit en ganska betydlig förlust, och då jag har äran tillhöra en Kammare, der sparsamhet gör sig synnerligen gällande, och detta med allt skäl — jag är själf en stor vän af densamma — har jag trott det icke vara alldeles olämpligt att fästa uppmärksamheten på ett förhållande, i afseende hvarå jag ej har mig bekant, huru vida det ej på ett eller annat sätt möjligen skulle kunna leda till någon förändrad föreskrift i bankoreglementet. Jag hoppas, att någon af Banko-Utskottets ledamöter eller kanske någon af Riksbankens, denna Kammare tillhörande fullmäktige, skulle vilja lemna upplysning i detta afseende; men jag har naturligtvis icke något yrkande att framställa.

Herr Lyttkens: Jag vill gifva Herr Sjöberg rätt deri, att det är en oegentlighet att på det sätt, han påvisat, låta personer få intrassla sig i gemensamma större låneaffärer med ett bankkontor; men jag ber att få upplysa, att detta lån, hvarom nu är fråga, beviljades dels före dels under 1869, och att förhållandet således alls icke kan läggas de personer till last, som nu utgöra afdelningskontorets styrelse. Hvad principfrågan beträffar, gillar jag fullkomligt talarens åsigt, och i Banko-Utskottet förordades och antogs af samtliga Utskottets ledamöter ett skrifvelseförslag till bankofullmäktige, deruti, på samma gång yttrande infordrades om anläggning af nya afdelningskontor, tillika begärdes fullmäktiges utlåtande, huru vida den nuvarande organisationen af afdelningskontoren vore den lämpligaste för dessa afdelningskontors förvaltning. Detta hvad angår principfrågan. I detta speciella fall äro, som nyss nämndes, länen beviljade senast 1869, och

alla möjliga undersökningar hafva gjorts för utrönande om tillgångar funnos hos vederbörande gäldenärer och löftesmän, men intet finnes att få. Jag anhåller således om bifall till den af Utskottet förordade afskrifningen af ifrågavarande fordringar.

Herr Sjöberg från Stockholm: Jag är vice ordföranden i Banko-Utskottet synnerligen tacksam för hans nu hafda yttrande, och jag vågar således antaga, att de få ord, jag i denna sak tillåtit mig anföra, icke skola blifva alldeles förspilda. Jag har icke framställt något yrkande på, att ej den föreslagna afskrifningen skulle bifallas, och jag har ganska väl insett, att det här är fråga om skulder, som uppkommit icke blott 1869, såsom han yttrade, utan så långt tillbaka som 1862, så att hvad jag anmärkt icke faller de nuvarande bankofullmäktige eller det ifrågavarande afdelningskontorets nuvarande styrelse det ringaste till last. Men det vill synas mig, som om någon slags kontrollerande myndighet i slika fall skulle kunna utöfvas, och jag är således särskildt tacksam för det understöd, jag fått för denna mening genom det yttrande Banko-Utskottets vice ordförande nyss afgifvit.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 11.

Efter föredragning dernäst af Banko-Utskottets Utlåtande N:o 5, i fråga om afskrifning ur Riksbankens afdelningskontors i Visby räkenskaper af åtskilliga fordringar, blef Utskottets deri gjorda hemställen af Kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos Lag-Utskottets nedan nämnda Utlåtanden, nemligen:

N:o 13, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet;

N:o 14, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande strömmrensning; samt

N:o 15, i anledning af väckt motion om upphörande af särskildt straff för fylleri å allmänt ställe.

§ 13.

Härefter förekom till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om tillägg till 99 § Utsökningslagen.

Motionären, ledamoten af Andra Kammaren Herr *O. Ahlström*, hade föreslagit, att Utsökningslagens 99 § skulle erhålla följande förändrade lydelse:

»Tiden för auktionen varde af auktionsförrättaren bestämd, och låte han kungörelse derom, så ock om egendomens beskaffenhet och

Om tillägg till 99 § utsökningslagen.

Om tillägg
till 99 §
utsöknings-
lagen.
(Forts.)

auktionsstället, ej mindre införas tre gånger, första gången minst fyra veckor och sista gången minst fjorton dagar före auktionsdagen, så väl i allmänna tidningarne som ock, om egendomen finnes i stad, uti der utkommande tidning, hvari magistrats eller annan kommunal myndighets kungörelser vanligen införas, och, om den är å landet belägen, uti sådan tidning i närmaste stad, än äfven intagas i länskungörelserna; foga ock» etc.

eller ock annan i samma syfte gående lydelse, som Lag-Utskottet möjligen kunde finna lämpligare och vilja föreslå.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning häraf anförde:

Herr Thestrup: Jag får för det första beklaga, att den ärade motionären är af sjukdom förhindrad att i dag närvara i Kammaren och försvara sin motion, som synes mig hafva blifvit af Lag-Utskottet väl styfmoderligt behandlad. Jag vill vidare till en början förutskicka den anmärkningen, att jag gillar den uppfattning min ärade granne till venster, Lag-Utskottets vice ordförande, vid behandlingen af en af de första frågorna, som förelågo vid innevarande års riksdag, uttalade, den nemligen, att man icke borde tillstyrka bifall till någon lagförändring förr än det visat sig att behofvet och den allmänna rättskänslan kräfva densamma. Jag tror, i fullkomlig öfverensstämmelse med motionären, att detta just är fallet med den fråga, som här föreligger. Motionen går, som bekant, ut derpå, att 99 § i gällande Utsökningslag, som handlar om sättet för kungörande af exekutiva fastighetsförsäljningar, skulle erhålla ett tillägg. Det nämnda lagrummet säger, att kungörelse om fastighetsauktion äfvensom om egendomens beskaffenhet och auktionsstället skall införas i allmänna tidningarna tre gånger, första gången minst 4 veckor och sista gången minst fjorton dagar före auktionsdagen, äfvensom intagas i länskungörelserna, hvarjemte auktionsförrättaren bör foga anstalt derom, att kungörelsen varder minst fyra veckor före auktionsdagen å landet uppläst i tingslagets kyrkor och i stad anslagen å det ställe, der auktionen hålles. Motionen går derpå ut, att till detta lagstadgande skall göras det tillägget, att denna kungörelse jemväl skall införas, om fastigheten är belägen i stad, uti tidning, deri magistrats eller annan kommunal myndighets kungörelser vanligen intagas, och om den finnes å landet, uti sådan tidning i närmaste stad. Det nuvarande sättet att offentliggöra hållandet af exekutiva auktioner, hvilket har gammal häfd för sig, eller ett kungörande i allmänna tidningarna, nemligen Post- och inrikes tidningar samt länskungörelserna, motsvarar enligt motionärens af mig delade åsigt icke tidens kraf.

Hvad först beträffar införandet i Post- och inrikes tidningar, ber jag få erinra, att denna tidning icke företrädesvis utgör det pressorgan, som läses af de stora affärsmännen eller af dem, som framför allt hafva intresse af sådana publikationer, hvarom här är fråga. Det är väl sant, att de stora stockholmstidningarna äfvensom de större

affärstidningarna intaga åtskilliga offentliga tillkännagifvanden från posttidningen, men jag har särskildt fäst mig vid, att dessa tillkännagifvanden nästan uteslutande afse inställelser och sammanträden i konkurser, bolagsstämmor och utdelningar å aktier, men icke sådana publikationer, hvarom här är fråga. Genom länskungörelserna anser jag icke heller, att sådana publikationer som dessa blifva tillräckligt allmänt kända, ty dylika kungörelser läsas af en ganska ringa publik. De uppläsa visserligen i kyrkorna så väl på landet som i staden, men hvad städerna särskildt beträffar, sker uppläsningen först efter högmessans slut, när gudstjensten är förbi och de kyrkbesökande hålla på att aflägsna sig eller redan aflägsnat sig. Hvad slutligen det sättet beträffar att anslå ifrågavarande kungörelser på rättens dörr eller, hvad städerna vidkommer, på den taffa, som vanligen har sin plats i rättens förmak, tror jag, att de på dessa ställen anslagna kungörelser mest läsas af den publik, som der oftast gör sina besök, det vill säga rättsökande parter och sakförare, men ej af de personer, för hvilka kännedomen derom mest är af vikt. Då motionären icke gjort någon framställning, åsyftande att något af de hittills gängse sätten för kungörandet skulle kunna upphävas, tror jag, att motionärens förslag lätteligen skulle kunna genomföras. Man skulle emellertid kunna fråga: på hvad sätt komma under så beskaffade förhållanden som de nuvarande slika auktioner till allmänhetens kännedom? Jo det tillgår nemligen på de flesta ställen så, att öfverexekutor, oaktadt han i lag icke har någon förpligtelse dertill, låter införa kungörelsen om dessa auktioner i tidningarna. Men jag har mig äfven bekant ställen, der sådant icke sker, och det kan hända, och sådant har händt, att exekutor sjelf får betala kostnaden för den åtgärd, han i detta afseende vidtagit. Vid detta förhållande, och då på de flesta ställen tillgår så, som nyss nämndes, eller att kungörelsen jemväl i lokaltidningen införes, synes mig behöfligt, att i utsokningslagen bestämd föreskrift derom gifves. Och torde motionärens förslag vara ett steg i den rätta riktningen.

Motionären har företrädesvis åberopat det betänkliga hos det nuvarande kungörelsesättet, som förefinnes för dem, hvilka äro i besittning af till innehafvaren ställda skuldebref. Då man vet, hvem som är innehafvare af skuldebrevet, har öfverexekutor skyldighet att till honom utfärda kallelsebref med underrättelse om auktionen, alldeles såsom vid konkurs. Men många skuldebref, ställda till innehafvaren, kunna finnas, hvilkas innehafvare äro okände, och motionären åberopar jemväl ett fall, då en inteckningshafvare endast genom en tillfällighet fått kännedom om auktionen och blef i tillfälle att bevaka sin rätt. Men det är en sida af saken, som motionären icke påpekat och som skulle blifva en följd af ett allmännare kungörande, och det är, att till auktionen framskaffas så många spekulanter som möjligt för att söka åstadkomma det högsta möjliga pris på egendomen, hvilket synes för alla parterna komma att medföra fördel; och jag anser detta så mycket mer befordras genom motionen, som i närvarande ögonblick en fastighet kan under vissa förutsättningar enligt gällande utsokningslag försäljas redan vid första auktionen, då den enligt gamla utsök-

*Om tillägg
till 99 §
utsoknings-
lagen.
(Forts.)*

Om tillägg
till 99 §
utsöknings-
lagen.
(Förts.)

ningslagen i allmänhet försålde först vid den andra eller tredje auktionen.

Hvad kostnaderna för de föreslagna kungörelserna beträffar, äro de så obetydliga, att jag tror det de skola blifva mer än till fyllest ersatta genom det högre pris på fastigheten, som den helt säkert ofta kommer att betinga, derigenom att en så allmän kännedom om auktionen som möjligt beredes genom kungörandet om densamma.

Utskottet yttrar, att motionären sjelf medgifvit, att förslaget icke är alldeles tillfyllestgörande för vinnande af det dermed afsedda ändamål och att, »om den föreslagna föreskriften skulle kunna i förekommande fall gifva anledning till tvekan och olika uppfattning, så synes Utskottet tillräckligt skäl icke förefinnas att vidtaga den ifrågasatta lagändringen, helst äfven utan lagbestämmelse härutinnan tidningarna, särskildt de i länsresidensstäderna utkommande, allmänt pläga i sina minneslistor upptaga dylika underrättelser.» Jag tror dock icke, att detta i allmänhet sker vid andra tillfällen, än då kungörelsen om auktionen varit införd i tidningen.

Hvad beträffar den mot formen gjorda anmärkningen, att ett dylikt stadgande skulle kunna gifva anledning till tvetydighet, ber jag få erinra, att bestämmelser i samma rigtning redan förekomma i åtskilliga under de sista tjugu åren utkomna författningar, hvarå jag såsom exempel ber få anföra 20 § 3 punkten af ordningsstadgan för rikets städer af den 24 Mars 1868. Deri stadgas, att sådant ordningsstadgande, hvarom förut i samma § är nämndt, skall »allmängöras af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande genom kungörelse, som skall tryckas likasom med bemälda myndighets kungörelse vanligen förfares samt uppläsas i stadens kyrkor och, om tidning utgifves i staden, införas i densamma eller, der flera tidningar utgifvas, i den af dem, der allmänna påbud för staden vanligen meddelas.» Dylika föreskrifter återfinnas jemväl i § 2 mom. 4 af brandstadgan, i 24 kap. 2 § af helsovårdsstadgan o. s. v. Derför tror jag det icke skulle medföra någon vidare risk att förordna, det öfverexekutor skulle ega rätt bestämma härom. Att sådant äfven kan ske synes af 15 § i nu gällande konkurslag, som redan är rätt gammal och bepröfvad. Der stadgas nemligen: »offentlig stämning, hvarom nu sagdt är, skall offentligen å rättens dörr anslås, och varde kungörelse om densamma genast eller nästa postdag afsänd för att införas i allmänna tidningarna tre gånger; sista gången en månad före inställedagen, samt der så ske kan i tidningar inom orten en gång.» Uttrycken här förekomma mig mycket mer obestämda än det nu föreslagna; men ändock har jag icke hört att någon olägenhet eller tvekan uppstått med anledning af denna bestämmelse.

Då jag anser att en bestämmelse i den syftning motionären föreslagit, antingen i de ordalag han begagnat eller ock med den förändring att orden »inom orten» insättas i stället, icke kan medföra någon olägenhet utan fast mera tillfredsställa ett verkligt behof, så får jag anhålla om återremiss.

Herr Thomasson: Jag ber att till en början få upplysa, att Första Kammaren redan bifallit Utskottets afstyrkande hemställan,

till följd hvaraf den af föregående talaren yrkade återremissen icke skulle tjena till något.

För min del kan jag icke dela motionärens uppfattning, att här skulle föreligga ett verkligt behof af en lagförändring. Det upplystes inom Lag-Utskottet, och jag vet att så sker i den ort jag tillhör, att ortens tidningar upptaga kungörelser om exekutivauktioner. Och äfven om det finnes ställen, der så icke sker, skulle dock en förändring i lagstadgandet icke leda till det mål, hvartill motionen syftar. Motionären utgår nemligen från det antagandet, att innehafvare af inteckning uti en egendom alltid skulle finnas i den ort, der auktionen förrättas, i den stad eller landsort, der försäljningen försiggår, men detta är icke alltid fallet. Det är lika antagligt, att dessa personer icke finnas inom orten, i hvilket fall den föreslagna förändringen icke skulle tjena till något. Härtill kommer att, såsom den föregående talaren sjelf medgifvit, äfven om en redaktionsförändring i den rigtning han antydt komme att verkställas, så skulle ändå åtskilligt trassel kunna uppstå. Motionären vill hafva bestämdt föreskrifvet, att nu ifrågavarande kungörelser skulle införas i ortens tidningar. Men jag anhåller få fasta uppmärksamheten derpå, att det af talaren påpekade, liknande stadgande, som finnes i konkurslagen, icke är ovilkorligt, utan det heter "i ortens tidningar, om så ske kan".

Om det skulle vara bestämdt föreskrifvet att alltid publicera ifrågavarande kungörelser på sätt nu föreslås, kunde det hända, att om man öfvergaf den tidning, i hvilken dylika kungörelser vanligen införts, och öfvergick till en annan, må hända mera spridd tidning — man borde väl nemligen icke vara bunden vid den ena eller den andra tidningen — så skulle någon kunna komma med klagomål öfver auktionen under förmenande, att densamma icke varit lagenligt kungjord, derför att den icke publicerats i den tidning, hvori dylika kungörelser plägat införas; och detta kunde föranleda ett betänkligt fördröjande af exekutionen. Såsom sagdt, tror jag icke något behof af denna förändring förefinnes, enär, såsom också den siste ärade talaren mycket riktigt anmärkte, tidningarna i vår tid spela en sådan rol, att man icke lärer underlåta att begagna dem för spridande af sådana under rättelser, som här afses. Den ärade talaren medgaf äfven, att försäljningarna i allmänhet kungjordes af öfverexekutor i ortens tidning, men påstod att detta kunde föranleda till att öfverexekutor sjelf finge betala kostnaden derför. Sådant anser jag dock icke böra kunna komma i fråga. Hvar och en, så väl inteckningshafvare som gäldenären, torde inse, att det ligger i deras intresse, att försäljningen vinner så stor offentlighet som möjligt. Man bör för öfrigt taga sig till vara för att belamra vår lag med detaljbestämmelser, som kunna föranleda till trassel, utan att vara synnerligen af behovet påkallade.

Jag anhåller om bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Med Herr Thomasson instämde Herr *Smedberg*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Om tillägg
till 99 §
utsöknings-
lagen.
(Forts.)

§ 14.

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.

Till handläggning företogs vidare Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 5), rörande Herr vice Talmannen L. O. Larssons motion, N:o 69, angående skrivelse till Kongl. Maj:t om åtgärders vidtagande till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet, uti hvilket utlåtande Utskottet hemställt, att berörda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde

Herr vice Talmannen L. O. Larsson: Då Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott varit så vänligt stämmt mot den motion, detta betänkande afhandlar, att det sagt, att motionen vore behjertansvärd och tänkvärd — ja till och med mycket tänkvärd, kan det må hända synas mindre granulaga af mig att ändå uppträda emot Utskottet. Men jag gör det därför att de välvilliga omdömen Utskottet uttalat om motionen i ingen mån öfverensstämman med det slut, hvartill Utskottet kommit. Med ett sådant slut synes det mig hafva varit mera lämpligt, om Utskottet sagt, att motionen *icke* vore hvarken tänkvärd eller behjertansvärd. Utskottet har emellertid afstyrkt motionen på skäl, som jag skall taga mig friheten att litet närmare granska.

Utskottet har till en början i min motion funnit mycket mera, än som der finnes och jag tänkt mig, då motionen nedskrefs. Motionen synes mig vara ganska enkel. Jag har uttalat mina betänkligheter mot den ohejdade utländska skuldsättningen och velat att man tillsäge, huru vida den icke skulle kunna inskränkas och, om den skall fortsättas, någon kontroll införas öfver den utländska skuldsättningen, som åstadkommes af kommuner, allmänna inrättningar och bolag. Jag har deremot icke talat om statens skuldsättning, emedan öfver Riksdagen finnes ingen kontroll, och Riksdagen lärer nog också iakttaga hvad som bör ske, då det blir fråga om upptagande af utländska lån. Utskottet har dock tagit motionen i allt för vidlyftig bemärkelse. Utskottet säger sålunda, att för "frågans *fullständiga* belysande ur allmängiltiga teoretiska och praktiska synpunkter erfordras ej blott ett kritiskt bedömande af åtskilliga läror, som ännu inom den national-ekonomiska vetenskapen utgöra föremål för stridiga meningar, utan äfven ett faktiskt material, vida öfverstigande det, som står ett riksdagsutskott till buds", och talar slutligen om "att ur teoretiska grunder pröfva befogenheten af de antydningar, motionären i detta afseende framkastar, skulle alltså vara detsamma som att fälla slutlig dom i en fråga, hvilken är så mycket svårare, som för dess rätta lösning bestämningsgrunder må hända böra hemtas icke allenast från nationalekonomien, betraktad i och för sig, utan äfven från de vetenskaper, som ur högre synpunkter behandla ett folks nationella lif och lagarne för dess andliga och ekonomiska trefnad."

Om jag trott att min motion, för att kunna behjertas, i verkligheten skulle föranleda till så stora utredningar, skulle jag sannerligen

icke vågat komma fram med densamma. Jag är visserligen öfvertygad om att Utskottet, såsom det är sammansatt, kunnat åstadkomma dessa utredningar och fälla den dom andra förut icke kunnat fälla, men jag har rimligtvis icke kunnat begära något sådant, då Utskottets tid är allt för knapp, och jag har heller icke åsyftat något sådant som att i följd af min motion få alla dessa stora frågor slutligen utredda. Icke heller har jag talat om handelsbalansen i den mening Utskottet angifvit, jag har icke ens nämnt densamma, jag har endast på ett ställe talat om betalningsbalansen. Det synes nästan som om Utskottet varit sammansatt, hvilket jag dock icke vet, af personer, som med lif och själ försvara frihandelns läror och som vilja till hvad pris som helst i detta betänkande bevisa, att allt hos oss står väl till, eller med andra ord anse farligt medgifva, att ens på skuldsättningens område någon åtgärd bör vidtagas.

Utskottet säger vidare, att det icke är underligt att man söker lån i utlandet, der räntan är lägre än hos oss. Men äfven i detta afseende behöfver mätta iakttagas, och det kan sättas i fråga, huru vida man icke hos oss gått till öfverdrift häri, ty att låna endast derföre att räntan är låg, kan ej vara skäl, om eljest icke något verkligt behof förefinnes. Det ligger enligt i min tanke en ganska stor fara deri, att hvarje kommun, allmän inrättning eller bolag alldeles okontrolleradt får på den utländska marknaden söka lån och sälja sina obligationer samt derigenom icke blott ådraga landet stora annuiteter utan äfven, hvad värre är, indraga i landet penningar, som icke äro behöfliga. Det erfordras i detta afseende en reglering, som dessa kommuner, inrättningar och bolag lemna obeaktad och icke kunna sjelfve åstadkomma. Väl säger Utskottet, att dessa utländska kapital i grund och botten icke äro annat än maskiner, redskap och inventarier. Om detta Utskottets påstående vore till alla delar sant, vore det väl icke så farligt med den utländska skuldsättningen, och det skulle i sådant fall icke möta stora svårigheter att betala annuiteterna, men nog torde Utskottet nödgas medgifva, att de stora penningssummor, som upplånats från utlandet, frambragt en öfverdrifven konsumtion af från utlandet importerade lyx- och öfverflödsartiklar och som sannernigen icke ökat landets förmåga att bära de stora annuiteterna till utlandet.

Det kan i min tanke ingalunda påstås, att de utländska låne-medlen användts uteslutande till maskiner, redskap, inventarier och andra produktiva ändamål. Kan man väl påstå, att t. ex. de så kallade hypoteksvagnarne ökat egendomarnes förmåga att gälda ränta å derå häftande lån? För min del betviflar jag att detta varit förhållandet, och det lär i min tanke icke lida något tvifvel, att indragningen af dessa lånade summor bidragit till ökad konsumtion af en del utländska varor, som förut varit i vårt land antingen okända eller åtminstone föga förbrukade. Nu säger Utskottet vidare. "Endast den, som icke erinrar sig, att de utländska penningarne i grunden icke äro annat än maskiner, redskap, inventarier etc., afsedda att, jemte annat, genom ökad produktion anskaffa de varor, som erfordras för förräntandet och amorteringen af den utländska skulden, eller som tilltror sig kunna ådagalägga, att de indragna kapitalen ej blifvit produktivt använda,

Om vidtagande af åtgärder till minska af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

är berättigad påstå, att af ett dylikt förfarande kan resultera ett för-lamande af ett lands ekonomiska utveckling.“

Bevisen på detta förhållande skulle lätt kunna framläggas, men jag tror icke någon bevisning i detta afseende behöfves.

“Utskottet är för sin del öfvertygad derom, att den utländska skuldsättning, som under de senare decennierna kommit till stånd, varit föranledd af nyss antydda förhållanden.“

“Nyss antydda förhållande“ är just det af mig påstådda och det ser således ut, som om Utskottet velat gifva mig rätt. Jag har neu-ligen sagt, att de i landet genom utländsk skuldsättning indragna kapital icke alltid blifvit produktivt använda, och dertill säger Utskottet, att det hyllar min åsigt. Utskottet yttrar emellertid vidare:

“En begränsning af upplåningen till landets egna disponibla kapi-tal skulle icke allenast hafva omöjliggjort större delen af de företag, som till en omfattning, hvarom föregående generationer knappast vågat drömma, ökat landets produktiva kraft.“ Men icke har jag i min motion påstått, att upplåningen skulle uteslutande begränsas till an-vändande af inhemskt kapital. Jag har alldeles icke ifrågasatt något sådant, men jag har hemställt, huru vida icke kommuners, allmänna inrättingars och bolags rätt att upplåna penningar utomlands borde i någon mån ställas under kontroll. Således har Utskottet här sökt vederlägga något, som icke blifvit ifrågasatt. Än vidare säger Utskottet:

“Motionären synes föreställa sig, att dessa snarare fått tjena konsumtionen än produktionen. Någon bevisning därför företer emeller-tid motionären icke, och Utskottet kan icke dela hans uppfattning. Ingen kan sluta ögonen till för det obestridliga faktum, att landet under de sista årtiondena företett en synnerligen glädjande ekonomisk utveckling.“

Jag vill deremot erinra, att jag endast påstått, att den utländska upplåningen till en del tjenat konsumtionen; jag har långt ifrån velat bestrida, att den icke äfven framkallat en ökad produktion.

Men många fakta kunna anföras till stöd för mitt påstående att konsumtionen under senare tid betydligt ökats, och att detta förhållande haft sin orsak i de stora utländska kapital, som indragits i landet. Man har talat om landets stora utveckling under de senare åren, och denna utveckling kan icke förnekas; men det är heller icke små sum-mor, som vi upplånat under samma tid från utlandet. Läger man der-till att, samtidigt med denna utländska skuldsättnings uppkomst, en ohejdadt omfattande utskjottning af våra trävaror begynte, hvilken väl allt sedermera fortgått i stor skala, men dock icke i längden på samma sätt kan fortfa, så befinnes att denna omtalade stora utveck-ling icke heller kostat landet så litet.

Det synes t. ex. af tillgängliga handlingar, att statens skuld på 10 år nära nog fördubblats och på 20 år nästan fyrdubblats, så att den vid 1884 års slut utgjorde 230 millioner. Annuiteterna dervid å uppgingo till 11½ millioner. Det är således inga små summor, som här förekomma. Allmänna hypoteksbankens skuld utgjorde vid 1883 års slut 297 millioner och hypoteksföreningarnes ungefär 70 millioner, således en summa af 367 millioner. Annuiteterna härå, beräknade

efter 5 procent, uppgå till mer än 18 millioner. Det är således ganska dryga omkostnader, som landet får vidkännas för upplånta medel, och det värsta af allt är, att dessa annuiteter gå till största delen till utlandet.

Jag har velat anföra dessa siffror af den orsak, att Utskottet sagt att jag icke andragit några skäl för mina påståenden i denna sak. Jag ansåg emellertid detta icke vara nödvändigt, då min motion icke var af sådan omfattning, som Utskottet tyckes gifvit densamma, och det är med anledning häraf, som jag velat anföra de nyssnämnda siffrorna.

Ser man vidare efter, huru skulden inom landet ökats, så finner man att inteckningensgålden år 1871 uppgick till 791,800,000 kronor; men vid 1881 års slut utgjorde densamma 1,278,016,000 kronor. Det är som man ser en ganska vacker tillökning. Det är en ökning af mer än 50 procent på 10 år. Under allt detta anser man allting gå normalt och att man icke behöfver hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville tillse, huru vida icke någonting kunde göras till att förekomma denna ohejdade skuldsättning, hvori bolag och korporationer försätta landet, och detta oaktadt man kommit ända derhän, att på landet egendomarne äro intecknade till 38 procent och i städerna till nära 50 procent af taxeringsvärdet.

Om man ur en annan synpunkt betraktar denna sak, så skall man finna att fattigvården, som bör vara eu god gradmätare på välståndet i landet, icke heller talar till förmån för Utskottets påståenden. Man ser då att 1860 var antalet fattige, som åtnjöt understöd, 133,000, och kostnaden derfor utgjorde 3,360,000 kronor; 1874 ökades antalet fattiga till 189,000 personer, och kostnaden för desser underhåll uppgick till 6,493,000 kronor; men 1882 var antalet personer, som voro i behof af och åtnjöto fattigvårdsunderstöd, icke mindre än 224,400, och kostnaderna för fattigvården voro 8,468,000 kronor. Underhållskostnaden för de fattige har således sedan 1860 mer än fördubblats, ja nära på tredubblats och antalet understödstagare nära nog stigit till två gånger den summa det utgjorde 1860. Jag har anfört dessa siffror för att man äfven ur denna synpunkt skulle kunna hemta stöd emot de åsigt, som af Utskottet uttalats.

Vidare har Utskottet talat om den stora skatteförmågan, som visat sig, och de stora inlåningsräkningarna och dylikt i bankerna. Ja, det är något, hvarom man ofta hör ordas; men skulle man fråga de skattskyldige så väl å landet som i städerna, huru det i verkligheten står till med denna skatteförmåga, så tror jag att man icke från något håll skulle få höra annat svar, än att denna förmåga är tagen i anspråk till sin yttersta gräns och derutöfver. Detta är förhållandet åtminstone i de delar af landet, hvilka jag känner närmast till.

Talet om att ökandet af inlåningsräkningarna i våra bankinrättningar skulle utgöra ett bevis på tillväxten af landets kapital anser jag vara endast en half sanning. Ty vi veta ju alla, till och med de, som icke äro äldre än jag, att förr lånade den ene grannen penningar utaf den andre och de hjälpte hvarandra på det sättet, men numera kunna sådana lån icke erhållas, ty alla, som nu ega några penningar till utlåning, insätta dem i bankerna, derifrån numera nästan alla lån utgå.

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

Om man därför påstår att den stora tillökningen å bankernas inlåningsräkningar endast kommer sig af en tillväxt i landets kapital, så är detta, som jag sagt, endast en half sanning. Härmed vill jag dock icke förneka, att icke en tillökning i kapital under de sista 15—20 åren egt rum.

Vidare har Utskottet sagt, att konsumtionen hos oss ökats i hög grad. Ja dess värre! Det är verkligen så, att man på sista tiden importerat artiklar i en fasaväckande grad. Jag kan för min del icke finna något glädjande deruti, utan anser tvärtom den importen vara för landet ganska betänklig, att icke säga fruktansvärd.

Utskottet säger ytterligare, att den omständigheten, att våra stats- och andra obligationer gå med en ständigt stigande kurs i utlandet utgör ett bevis för att ställningen i vårt land skulle vara mycket god, eller med andra ord att vi icke lånat för mycket. Men det är väl icke allenast vårt lands betalningsförmåga eller våra tillgångar i förhållande till skulderna, som åstadkommit detta, utan det är väl mera beroende derpå, att räntan under senaste tiden i utlandet varit ganska låg, och man ser ju att det finnes andra stater, hvars lån stå betydligt högre i kurs än våra.

Sedan säger Utskottet: "Huru vida den ökning i rörelsemedel, som framkallas af den utländska skuldsättningen, på sätt motionären förmenar, föranleder en osund spekulation och stegrad förbrukning, tilltror sig Utskottet icke att med bestämdhet afgöra." Det är klart, att man icke kan komma med några bestämda siffror i detta afseende, men nog tror jag att med den rusning, som egt rum, då t. ex. hypoteksbanken dragit in ett eller annat tjugotal millioner, Stockholms stad ett eller annat tiotal millioner och några andra städer i proportion derefter, man kan påstå, att ett penningetilopp egt rum, som haft en olycksbringande inverkan på landet och framkallat en rörelse och ett lif, som icke varit fullt naturliga och som, då vi en gång skola återvända till de naturliga förhållandena, skola störta oss i de största svårigheter och gifva anledning till en kris, som sålunda af oss sjelfva framkallats genom vår underlåtenhet att i tid reglera och ordna förhållandena.

Utskottet säger vidare: "Den upplåning, som af de förstnämnda institutionerna göres, afser i regeln bestämda, förut beslutade företag; hvarken beloppet af lånen eller den tid, hvarunder det upplånta kapitalet är för annat ändamål disponibelt, torde i allmänhet medgifva, att det kastas ut i den allmänna penningemarknaden", d. v. s. att när penningarna indragas för bestämda ändamål, kastas de icke ut i den allmänna penningemarknaden. För Utskottet måste det vara främmande ett förhållande, som bland annat egt rum med allmänna hypoteksbanken och som icke är någon hemlighet, då det ju omtalas i statsrevisorernas berättelse angående Riksgäldskontoret. Om man ser på den sista revisionsberättelsen på pag. 59, så finner man under § 9, att hypoteksbanken hade betydliga fordringar för utlemnade tillfälliga lån; så t. ex. finner man att beloppet af sådana tillfälliga lån år 1874 uppgick till 10,684,000 kronor. År 1879 voro de tillfälliga lånen uppe på ett belopp af icke mindre än 16,836,100 kronor. 1880 uppgingo

de till 15,455,500 och senast 1883 till icke mindre än 12,601,000 kronor. Det är således icke några småsummor, som hypoteksbanken dragit in och icke använt till det ändamål, hvarför de varit afsedda. Ty hade så skett, skulle man icke behöft rubricera sådana enorma summor som "tillfälliga lån". Det är klart att jordbrukaren icke kan reda sig med tillfälliga lån, lika litet som afsigten med hypoteksbankens instiftande varit att öppna en vanlig bankrörelse för tillfälliga lån.

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

Slutligen säger Utskottet: "Då sålunda Utskottet ur rent allmänna grunder funnit motionen, huru bebjertansvärdt dess syfte ur vissa synpunkter än må anses, icke vara af beskaffenhet att böra af Riksdagen bifallas, har Utskottet saknat anledning ingå i omständigare bedömande af de åtgärder, som kunna leda till det antydda syftemålets vinnande. Motionären har derutinnan lemnat Utskottet utan ledning, och Utskottet inser icke, huru den tvångsrätt i en eller annan form, som för förslaget genomförande skulle komma att tilläggas Kongl. Maj:t eller annan myndighet, skall kunna förenas med hittills rådande uppfattning om de enskildes rätt att, utan inblandning från statens sida, sköta sina ekonomiska angelägenheter på sätt dem bäst synes."

Jag har icke talat om enskilde utan om kommuner och allmänna inrättningar eller bolag, så att om Utskottet syftar på enskilda personer, så har åtminstone detta icke varit min mening. Och att inrymma staten någon rätt i fråga om kommuner och allmänna inrättningar bör väl icke väcka någon förundran, då man tänker på Kongl. Maj:ts nu gällande pröfningsrätt. Kommunerna få ju icke nu taga upp ett lån utan att Kongl. Maj:t skall gifva tillstånd dertill, och det är således icke något alldeles nytt band, om man vill i det allmännas intresse och alldeles icke för den enskildes gifva Kongl. Maj:t rätt att öfva någon kontroll i fråga om upptagandet af utländska lån för kommuners, bolags och korporationers räkning. Jag tror för min del att det är så mycket mera behöfligt, som vi redan kommit till så stora belopp i årligen utgående annuiteter, att jag och många med mig icke veta, huru vi skola kunna reda oss, när vi upphöra att låna. Det är redan nu så långt kommet, att om man skulle upphöra att låna, vet jag icke huru vi skola kunna uppehålla den metalliska kassan i landet och fullgöra vår betalningsskyldighet till utlandet. Många, som vida bättre än jag förstå denna sak, hysa enahanda mening. Derfor tror jag att det hade varit önskvärdt, om man hade kunnat gå in till Kongl. Maj:t med en sådan framställning, som min motion afser.

Utskottet har slutligen sagt, att det icke vore möjligt att utreda frågan och att jag icke framlagt någon antydning om huru det skulle kunna ske. Jag får säga att när motionen skrefs, förestälde jag mig att detta icke skulle vara nödvändigt. Jag hade väl tänkt något i den vägen; men jag var fullt öfvertygad om att Kongl. Maj:t bättre förstod den saken än jag, och det var orsaken, hvarför jag förestälde mig, att man kunde skriva till Kongl. Maj:t i de ordalag jag använt.

Jag har velat säga dessa ord med anledning deraf, att min motion blifvit af Utskottet afstyrkt. Jag vill dock icke emot ett enhälligt afstyrkande af motionen tillåta mig göra något yrkande, så vidt jag ej

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

får något understöd för min åsigt. Om Andra Kammaren är öfvertygad, det ingen fara finnes för handen eller intet behof af inskränkning i den utländska skuldsättningen eller åtminstone att en närmare kontroll öfver densamma icke är nödvändig, så skall jag nöja mig med att hafva framlagt mina betänkligheter och försöka åtminstone hoppas, att de farhågor jag hyst äro öfverdrifna, samt foga mig efter andras öfvertygelse härutinnan i den förhoppning, att ingen svårare olycka eller något större obehag må komma att inträffa.

Herr von der Lancken: Herr Talman! Mine Herrar! Om jag säger, att derest någon motionär med mindre anseende än den ärade Herr vice Talmannen framburit denna motion, Utskottet, till stöd för sitt afstyrkande utlåtande, skulle åtnöjt sig med det sista af Utskottet anförda skäl och möjligen ännu ett, till hvilket jag strax skall komma, hoppas jag, att motionären icke deraf må finna sig förnärad. Motionärens framskjutna ställning inom Riksdagen har nödgat Utskottet att något vidlyftigare, än eljest skulle blifvit fallet, motivera sitt utlåtande och att derunder framkomma med skäl, som kunna gifva hugg på sig och hvilka i hvarje fall icke torde underskrifvas af alla inom denna Kammare. Skulle deraf blifva en följd en af dessa diskussioner *ins' blaue hinein* om nationalekonomiska principer, måste Utskottet beklaga det; af dylika diskussioner är sällan något godt att vänta. För min del skall jag försöka att hålla mig strängt till saken.

Motionären föreslår, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade tillse i hvad mån, genom förändrade bestämmelser i afseende å åtskilliga af honom uppräknade institutioners och korporationers rättighet att utfärda obligationer, de olägenheter, som äro en följd af landets skuldsättning i utlandet, må kunna, om ej helt och hållet undanrödjas, likväl väsentligen förminskas. Som herrarne finna, begär Herr vice Talmannen, i denna skyddets tid, skydd jemväl för det inhemska kapitalet; ja, han begär icke allenast skydd för detta, han fordrar rent införselsförbud för det utländska. I förbigående sagdt är det för underligt, hvilka uppgifter man nu för tiden ställer för statens verksamhet. Vi äro långt från den tid, då man ansåg att på det ekonomiska området allt reglerade sig af sig sjelf och att, liksom i fråga om den fysiska organismens sjukdomar, naturens vis medicatrix till slut blir den bästa läkaren, äfven de ekonomiska krafterna regeras och regleras af en lag, som ur dem sjelfva frammanar botemedlet för samhällskroppens refter. Staten med sin tunga hand skall nu ingripa öfver allt; den skall stifta lagar för sedligheten, den skall reglera den ekonomiska verksamheten; men man glömmer, att de flesta af de sår, som äro en följd af sjuklighet inom en nations ekonomiska lifsverksamhet, äro för staten oåtkomliga. Eller tror någon verkligen, att en lagstiftning, sådan som motionären föreslagit, kan blifva verksam, kan bli effektiv. Kapitalet, mine herrar, är icke en vanlig varubal, som kan hejdas vid tullgränsen, ingen tulltjensteman, han må vara huru skarpsinnig som helst, kan upptäcka det, då det passerar densamma. Ett litet bref om 4 orts vigt

kan innehålla millioner. Nå väl, tänkom oss för ett ögonblick en dylik lagstiftning genomförd. Ett bankinstitut behöfver låna penningar; det vill vara lojalt; det vill icke bryta med den bestående lagstiftningen. Det vänder sig till en enskild svensk man, denne ställer sig i förbindelse med sina affärsvänner i utlandet och inom några dagar har bankinstitutet sitt lån; eller det bjuder ut ett lån på den inhemska marknaden; de utländske kapitalisterna deltaga i teckningen, låt vara under svenska skyltar. Kapitalets nationalitet lär ingen kunna kontrollera. Enda följden af en dylik lagstiftning skulle blifva — en författning till, som ej efterlefves.

Men, säger man, denna lagstiftning är så nyttig, att vi det oakadt måste försöka oss på det omöjliga. Det må vara; för min del har jag svårt att inse, hvori nyttan skulle ligga att förbjuda industriidkaren att köpa kapitalet i likhet med andra varor, der det må vara billigast. Att ett öfvermåttan stort indragande af utländskt kapital kan, såsom motionären säger, föranleda en osund spekulation och stegrad förbrukning, vill jag icke bestrida; den, som känner till Tysklands finansiella historia ären närmast efter det detta land kommit i besittning af den franska krigsskadeersättningen, vet också, att denna var en af de medverkande orsakerna, ja antagligen den egentliga orsaken till den "krach", som några år derefter följde. Men jag bestrider, att lagstiftningen kan förebygga dessa olägenheter; och är det omöjligt att lagstifta i ett dylikt ämne, så torde det förlåtas mig, att jag motsätter mig försök, som ställa en dylik lagstiftning i utsigt.

Jag beder nu att med några ord få bemöta hvad motionären i dag yttrat; jag gör det så mycket hellre, som jag derigenom blir i tillfälle att jemväl yttra något om en i Stockholms Dagblad för sista lördag intagen uppsats, hvilken synes till alla delar öfverensstämma med motionärens nyss uttalade åsichter. Motionären och artikelförfattaren börja med att förebrå Utskottet, att det ej rätt förstätt motionärens i motionen lemnade framställning. Det vore här ej tal om handelsbalansen och alla de frågor af synnerligen svårlöst beskaffenhet, som med densamma egde sammanhang. Det vore på sin höjd betalningsbalansen, hvarpå motionären syftat. Jag erkänner, att jag ej rätt kan förstå denna distinktion. De annuiteter, som i följd af upplåningen i goda som i dåliga år skola till utlandet betalas, måste väl gäldas antingen i varor eller klingande mynt, något annat internationelt betalningsmedel lär ej finnas, nå väl, räcka ej varorna till, måste väl det klingande myntet tillgripas, och sålunda vixelkursen ställa sig ogynnsamt för oss. Hvad inträffar då, jo uppenbarligen hvad som alltid händer, då importen länge öfverskjutit exporten, eller att exporten, i följd af den ogynnsamma vixelkursen blir mer än vanligt stimulerad, det uppkommer så att säga en premie på exporten. Och nu frågas, om icke vid sådant förhållande frågan om den utländska skuldsättningen berör och sammanhänger med den länge omtvistade frågan om den s. k. handelbalansen, och om icke korrektivet, åtminstone i öfverensstämmelse med den rättrogna frihandelsteorien, är att

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

Om vidtagande af åtgärder till minskande af Sveriges skuldsättning i utlandet.
(Forts.)

söka der, hvarest korrektivet mot all öfverdrifven import finnes, i de ekonomiska lagarne sjelfva.

Om det inflytande, den öfverdrifna upplåningen i utlandet skall utöfva i riktning att frammana en osund spekulation och ökad konsumtion, har jag nyss yttrat mig, och Utskottet har ej heller, såsom synes af dess betänkande, lemnat denna sida af saken opåaktad. Att ej alla af de utaf motionären omförmälda korporationer och institutioner äro enskilda, är sant, jag måste rättvisligen undantaga kommunerna; men, då det synes mig åtminstone klart, att motionärens syftemål ej kan vinnas, med mindre all upplåning förbjudes, så hemställer jag, om detta förändrar något i sjelfva saken och om icke de öfriga korporationerna, som ju endast äro bolag, bildade af enskilde, skulle hafva rätt att påstå, att en lagstiftning, sådan motionären tänkt sig den, svårligen skulle kunna förenas med hittills rådande uppfattning om de enskildes rätt att, utan inblandning från statens sida, sköta sina ekonomiska angelägenheter, på sätt dem bäst synes.

Motionären tog sedermera till sin hjälp en del statistiska siffror. De äro som ofta en farlig bundsförvandt, i ty att det icke sällan inträffar, att de gifva olika utslag allt efter den synpunkt, hvarifrån de betraktas, och det sätt, hvarpå de rådfrågas. Utskottet har med flit undvikit att gifva sig in på detta fält, och jag beder endast att få erinra, att, då motionären talte om statens upplåning, han glömde att redogöra för den nuvarande utsträckningen af statens jernvägsnät, att, då han redogjorde för allmänna hypoteksbankens skuldsummor, han underlät omnämna tillökningen i fastighetstaxeringsvärdena, samt att, då han beklagade sig öfver den ökade fattigvårdstungan, han icke på samma gång fäste uppmärksamheten derpå, att fattighjonens antagligen vårdas bättre nu än förr, att penningvärdet sjunkit och att proportionen af understödstagare till den öfriga befolkningen ej väsentligen ökats.

Hvad i öfrigt motionären anført förbigår jag; jag endast hemställer till honom och den ofvannämnde artikelförfattaren, om de verkligen vilja påstå, att den låga räntan och tron på fastheten i våra samhällsförhållanden allena är skulden till den fördelaktiga kurs våra förnämsta kreditpapper numera i utlandet erhållit, och om icke fastmera deri ligger jemväl ett kraftigt vittnesbörd om det förtroende, utländingen hyser till sundheten i vårt näringslif; ingen lärer väl kunna påstå, att icke den ringa utvecklingen af näringsfliten i t. ex. Ryssland och Turkiet ingår åtminstone såsom en bestämmande faktor i den klena kredit, dessa stater åtnjuta.

På grund af hvad jag anført beder jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 15.

Härefter förekom Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen n:o 6), rörande Herr C. J. Peterssons

i Eksebo motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående rätt för delägare i sockne- eller distriktmagasin att besluta om dessas användning.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr C. J. Petersson: Då Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 3, som haft att behandla min motion, afstyrkt densamma, så ber jag att få yttra några ord. Det har icke lyckats Utskottet att genom sitt afstyrkande utlåtande rubba mig i min öfvertygelse, att den af mig föreslagna förändringen är både nödvändig och nyttig eller öfvertyga mig om, att förändringen, såsom Utskottet säger, icke kunde "anses öfverensstämmande med sunda lagstiftningsgrundsatser". Mot Utskottets motivering ber jag därför att få göra några erinringar. Utskottet säger, att dispositionsrätten öfver magasinsinrättningar af ifrågavarande slag redan nu, på grund af stadgandet i 10 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet, tillkommer egare af i mantal satt jord. Detta stadgande känner jag nog förut; och deraf ser det verkligen ut, som om Utskottets invändning skulle ega befo-genhet. Men då i Kongl. kungörelsen den 4 December 1863 stadgas att, om magasinsrörelsen komme att minskas eller helt och hållet indragas, det genom den befintliga spanmålens föryttrande erhållna penningekapital skall under behörig kontroll bibehållas, kan jag icke finna, att delegarne ega full dispositionsrätt öfver den egendom, som man dock erkänner vara deras. Jag för min del kan icke förstå, att, då man erkänner att egendomen är deras, man icke också kan tillåta dem att fritt disponera öfver denna sin egendom.

Utskottet har vidare sagt, att dylika fonder borde användas för något offentligt ändamål. Jag frågar då, till hvilka ändamål? Till hvilka ändamål kan och bör man rättvisligen använda dylika fonder? Meningen torde väl vara, att de skulle användas för något kommunalt ändamål. Men då dylika magasinsinrättningar eller fonder vanligen grunda sig på det förmedlade hemmanstalet — detta är dock icke alltid fallet, ty jag känner fall, då icke alla hemman i kommunen ega del deri, och vet, att boställena inom vissa kommuner icke bidragit till bildande af nämnda inrättningar eller fonder — blir svårigheten att rättvisligen använda dem härtill ganska stor, och då böra väl egarne af dem äfven få besluta om deras användande; men det få de ej göra och det gör, att det af mig anmärkta förhållandet blir så orimligt.

När nu svårigheterna att lagligen kunna använda sådan egendom äro så stora, tycker jag det vore enklast att lemna egarne till dessa fonder full dispositionsrätt öfver dem. Visserligen föreskrifver den nämnda kungörelsen icke något om att berörda fonder skola förvaltas så att de förkofras. Men det heter der, att det genom den befintliga spanmålens afyttrande bildade kapitalet skall under behörig kontroll bibehållas; och deraf skulle man ju kunna draga den slutsatsen, att fondens årliga afkastning skall bland delegarne fördelas. Jag vet dock

att den så icke har tillämpats, åtminstone ej i den ort jag tillhör. En annan sak, som jag ber få påpeka, är att hemmanen, i följd af deras lika rätt till magasinshöjden, få lemna lika stora bidrag till de med fonden afsedda ändamål, ehuru enligt kommunallagens föreskrifter bidragen rätteligen böra utgå i förhållande till taxeringsvärdet. Sålunda behöfver t. ex. ett hemman af 200,000 kronors taxeringsvärde icke lemna bidrag till större belopp än ett hemman, taxerad endast till 20,000 kronor. Det är denna orättvisa, som jag velat söka afhjelpa genom att föreslå en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t i det syfte jag angifvit. Och som jag fortfarande anser både rättvisa och billighet fordra en förändrad lagstiftning härutinnan, tager jag mig friheten yrka afslag å Utskottets utlåtaude och bifall till min motion.

Herr von der Lancken: Jag anhåller att på de skäl Utskottet anfört få yrka bifall till utlåtaudet. Det låter tänka sig, att dylika magasinshöjden bildats under en tidpunkt så nära vår, att man kan spåra hvilka som varit med om deras bildande; vid sådant förhållande läser intet hinder föreligga att dessa stiftare dela fonden, framför allt, om densamma ej vunnit vederbörlig fastställelse.

Är det åter en gammal fond, som existerat sedan lång tid tillbaka, ja kanske sina hundra år eller mera, torde det vara omöjligt utreda, hvilka som äro rätt egare till magasinshöjden. I hvarje fall kunna väl de personer, som nu ega de hemman, från hvilka bidragen utgjorts, icke med fog säga sig vara egare till fonden, utan fast mera torde dessa vara arfvingarne till dem, som ursprungligen bidragit till fondens stiftande. Säkert är, att behållningen af fonden är afsedd för offentligt ändamål och att det ingalunda kan anses öfverensstämma med sunna lagstiftningsgrundsatser att tillåta nuvarande delegare i en magasinshöjden, hvilka i regeln icke hafva haft att göra med densammans uppkomst, att sig emellan dela dess behållning. Detta var det ena skälet. Det andra är det att, derest det kan utredas att magasinshöjden stiftats endast af hemmansegare, kommunallagens § 10 gifver utväg för hemmansegarne att disponera öfver fonden. De ega nemligen att bestämma fondens användande, dock med den inskränkning, att de icke få dela kapitalet, hvilket torde vara ganska förståndigt. Jag kan således icke inse någon anledning förefinnas att bifalla motionen, hvadan jag yrkar afslag å densamma och bifall till Utskottets hemställan.

Herr C. J. Petersson: Herr Talman! Endast några få ord beträffande eganderätten till fonden. Då det är tillåtet hemmansegare att på vederbörande kommunalstämma vidtaga de förändringar med afseende å magasinshöjden, som af kommunalstämman anses nyttiga, så förefaller det mig, som om eganderätten till fonden icke skulle ligga i deras händer, som äro arfvingar till dem, hvilka bildat fonden, utan tvärtom i de personers händer, som ega de hemman, från hvilka tillskotten utgjorts. Ty i annat fall skulle de förra ega rätt att bestämma öfver fondens disposition och icke, såsom nu är för-

hållandet, egarne till de hemman, hvarifrån bidragen kommit. Det är blott detta tillägg, som jag har velat göra i anledning af den föregående talarens anförande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan Herr Talmannen till proposition upptagit de gjorda yrkandena, blef Utskottets hemställan af Kammarerna bifallen.

Härefter åtskildes Kammarernas ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.